TECHE UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. P_MSS_0803

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

Da 794
a 803

Vita d. Miracula b. Bertrandi
Patr. Aqu.

803

803

B. Bertrandus Aquil^sis Pat^ha

BIBLIOTECA CIVICA DI UDINE

BIBLIOTECA
CIVICA
DI
UDINE

DE BEATO BERTRÁDO PATRIARCHA AQVILEIENSI MART:

UTINI IN FORO_IULIO.

Ex Actibus Sanctorum, Iunij, Tomo primo, Illustratis à Godefrido Henschenio P. M. Daniele Pape Brochio: Francisco Baertio: & Conrado Ianningo: è Societatis Iesv Presbyteris Theologis. Pag. 776.

DE BEATO BERTRĀDO

PATRIARCHA AQVILEIENSI MARTYRE.

VTINI IN FORO-IVLIO.

OTELLO

COMMENTARIVS PRÆVIVS.

C. I. §. I.

Bertrandi distinctio ab alijs eiusdem temporis homonymis, natale solum, Patriarchalis sedes, tempora vitæ præcipua.

Anno 1350.

Dimus hoc die de S. Bertichramno *Episcopo Cenomanensi, ac primo statim Commentarij numero notauimus, scribi solitum fuisse,* Bertrannus *breuiori, ac molliori vocabulo. Idem autem nomen, mutato elemento uno, transijsse opinor in* Bertrandus, *idque passim deinde obtinuisse, duriori voce* Bertichrammus *relicta.* Distinctio Bertrandi Patriarchæ

Floruerunt certè ætate Beati, de quo agere cœpimus, Bertrandi *Aquilejensis Patriarchæ, plures alij eiusdem nominis, dignitate ecclesiastica rerumque gestarum gloria et ipsi celebres, quos inter se distingvere initio pratium operæ fuerit, ut ne eorum acta cum huiusce Beati confundantur. Imprimis distingvendus ab eo venit* Bertrandus de Insula, *Convenarum Episcopus, sanctitate conspicuus, cuius sacra ossa tempore* Bertrandi *nostri solennissimè translata sunt anno 1309. à Clemente Papa V., qui et ipse ante Papatum Episcopus Convenarum, et proprio nomine appellatus fuerat* Bertrandus. *Sed cum Sanctus ille* Bertrandus, *secullis duobus ante translationem modò dictam, in vivis floruerit; et* Bertrandus, *successor eius in Episcopatu, Papa deinde fuerit, ulteriori distinctione hic nulla opus est.* à Ruotius Convenarum Episcopi.

2. *Alter* Bertrandus de Poieto *seu* Podietto, *alijs de Porto, oriundus de Castronovo-Rotherij diœcesis Cadurcensis anno 1316. à Ioanne XXII. avunculo suo in Cardinales relatus est, titulo S. Marcelli, vel ut Bernardus Guidonis illius temporis scriptor ait, SS. Marcellini et Petri. Legatum diù et præclarè egit in Italia, multaque acquisivit Ecclesiæ, ac inter alia Bononiam ipsam, in qua etiam splendidissimè introductus fuit; atque excitata arce subiectam aliquandiù urbem habuit, quamvis inde postea recedere coactus sit, mortuus tandem Auenione anno 1351. aut 52. Eodem anno 1316. ex* Et alij nonnulli Bertrandi de Porta.

eodem

De Monte Faventio

eodem natali solo Castronovo-Rotherij eiusdem Diœcesis Cadurcensis, assumptus fuit ab eodem Pontifice Ioanne ad Cardinalatum Bertrandus de Montefaventio titulo S. Mariæ in Aquiro. Legatus in Gallia is vivit anno 1337. pro pace componenda inter Francorum Anglorumque Reges: quia in re ardua invenit obstacula. Extructa deinde in Montefaventio propè Avenionem canonicis Regularibus domo, ac Deiparæ Virgini ecclesia, diem clausit extremum in prædicta urbe, anno 1353.

De Turre

3. Tertius his addi debet diœceseos ibidem Cadurcensis Bertrandus, ex loco Cambolico oriundus, cognomento de Turre; qui ex Ordine Fratrum Minorum S. Francisci, Archiepiscopus primùm Salernitanus, dein Cardinalis demùm Tusculanus Episcopus creatus fuit ab eodem Ioanne Pontifice anno 1320. ac vivere desijt iuxtâ Wadingum 1334. Fuit etiam iste obitis per Italiam legationibus, percelebris; iacéque cum Bertrando de Porto ab aliquibus confusus. Quid dicam de Bertrando Ducio non quidem Diœcesis Cadurcensis, sed Vticensis non procul ab illa remotæ, ex oppido Blandiaco; pietate iuxtâ ac iuris peritia clarò? Nuntius Apostolicus adijt Reges, Robertum in Sicilia, Petrum Aragonensem in Hispania, Ioannem Neapolitanam in Italia. Excitauit Auenione S. Desiderio ædem sacram, ac Monasterium Carthusianis; obijtque ibidem 21. Octobr. 1355. Ducio

De Albia

Addatur denique Bertrandus (alijs Bernardus) de Albia, primùm Ruthenorum in Gallia Episcopus, dein Cardinalis titulo S. Cyriaci in Thermis; à Clemente VI. anno 1343. Legatus et ipse ad Reges, Aragoniæ Petrum, et Maioricarum Iacobum, obijtque ex Contelonio 13. Nouembr. 1350.

Distinctio eadem cum ijs quæ proponimus.

4. Videndum quam in multis prædicti omnes Bertrandi inter se, et cum Beato nostro conueniant? Sed et uides in quibus differant. Omnes isti fuerunt Cardinales, non item Noster. Omnibus in pace vitam finire contigit; excepto Nostro; cui violenta mors obuenit, et Martyris inde nomen adhæsit, quod nulli aliorum competit, uti nec nomen Patriarchæ, nostro soli cum dignitate, ac potestate tributum. De hoc igitur Bertrando, Patriarcha Aquileiensi, ac glorioso suo vindice, Martyréque; procedunt omnia, quæ dicturi sumus.

Nascitur in fano S. Genesij Cadurcensis

5. De natali solo eius nihil dubitat auctor Vitæ, quin sit Diœcesis Cadurcensis, in eaque oppidum seù fanum S. Genesij. Idem oppidum natalibus eius assignant Cortesij, et collocant in Guasconia, cuius pars est Cadurcum cum sua Diœcesi. Fuerunt auctores isti contemporanei Bertrando, et primus etiam domesticus eiusdem; sic ut audiendus hic non sit Paulus Carolus Suardus, qui in Vita Italica, Venetijs anno 1667. impressa, licet Latinam antiquam præ manibus habuerit, ponit tamen oppidum S. Genesij, natale S. Bertrandi, non vero

in

in diœcesi Astensi provinciæ Occitaniæ, seu Languedociæ: Sed nullum ego in hac diœcesi; nec in Provincia Languedocensi reperio locum à S. Genesio appellatum. Fuit olim in Provinciâ, proprio nomine sic dicta, fanum S. Genesij non procul à mari, ideòque piratarum incursionibus ac depœdationibus perquàm obnoxium. Verum illud diù antequàm nasceretur Bertrandus, desertum, atque dirutum fuit, nil nisi nomine ad posteros transmisso. Est igitur natalis Bertrandi solum S. Genesij fanum, in diœcesi Caduncensi, Caduco in Ortum hyemalem tribus ferè leucis dissitum.

Castrensis Diœcesis

6. Clarior diœcesi Caduncensi Patriarchatus Aquileiensis, quem deindè obtinuit Bertrandus; clarior S. Genesij cano civitas Vtinum, quam ut primum Patriarcha incoluit; secutus exemplum decessoris sui Bertoldi, à quo Vtinum præcipuè cœpit efferre caput, magnis ab eo beneficijs affectum, et splendorè ornatum. Eius in illam meritum commendans Jacobus Candidus, sæculo decimo sexto ineunte scriptum reliquit, quod Bertholdus ad ornandam Vtinatem urbem, quam assiduè incolebat, conversus, eam quinque regionibus distinxit: templum Divi Oderici extruxit, in quo Custodem, & octo Canonicos instituit: Utinenses incompositos, ad quatuor, & viginti viros, ut in comitijs reipublicæ negotia decernerent, redegit: Aquileiensem civitatem, ruderibus obrutã atque ære corruptam .... cum Utinate adeò coniunxit, ut utriusque censeretur civis qui alterius esset, ac deinceps utrique communibus privilegijs gauderent; quod quidem iure factum Brutius quoque scripsit. Ideòque in obsignatorio Utinensis Reipublicæ adhuc excisum legitur.

Patriarcha incolit Vtinum.

Auctore C. I.

emergeve cæptum sub Bertoldo Patriarcha

Est Aquileiensis Sedes hæc urbs Utinensis.

Quo factum est vt posteà successores omnes, veluti in eam translatâ Sede, Utinatem civitatem præcipuè excoluerit.

7. Inter illos etiam annumerari debet Bertrandus, *septimus à Bertholdo Patriarcha*, vir iurisprudentia clarus, vitæ sanctimonia celebris, pater pauperũ, & ecclesiasticæ libertatis acerrimus defensor; *ut apud Vgellum legitur*: Sed ad perficiendum Utinæ apparatum, *inquit citatus Candidus*, præcipuus Bertrandus Antistes diuinitùs affuit, ædes sacras, cœnobia, & xenodochia erigẽs, collapsa instaurans; diuinumque cultum adeò excitans, ut iam civitas vniuersa unicum esse religionis collegium appareret. *Hæc pia opera, indicia externæ interneque pietatis, & fuere et sanctitatis; quà meruit, uno post obitum anno* reflorus, integer et incorruptus reperiri; *altero uerò post anno iterum reperitus, meruit* universo populo spectandus; *non aliter ac si viveret altari superimponi; atque* latè gloriam suam miraculis propagare, ac publicè coli.

excultum dein à Bertrando.

8. De tempore quo vixit, duo certa sunt. Nempè quando creatus Patriarcha, et quando defunctus sit: unde tertium non minus certò consequitur, de tempore hati-

Creatur Patriarcha 4.

Iulij. 1334. uitatis eius. creatum Patriarcham esse anno 1334. die 4. Iulij docet Vgellus. Idque ipsum testantur etiam, saltem de anno, et verisimile reddunt de die Cortusij, cum lib. 5. cap. 7. narrant, Bertrandum anno 1334. die 20. Octobris honorificè Paduam intrasse, in Aquileiam transiturum, uidelicet ad possessionem Patriarchatus adeundam. Et idem porrò testatur vita ipsa cum num. 7. distinctè asserit, anno prædicto 1334. in festo Apostolorum Simonis, & Iudæ, 28. Octobris, ipsum Aquileiam peruenisse, impensis nempè octo diebus ab ingressu Patauino ad Aquileiensem. Moritur 6. Iunij 1350.

natus anno 1260. De obitu discrimen est unius diei inter auctores etiam contemporaneos Bertrando. Cortusij namque anno 1350. die 7. Iunij. Vita verò (cuius sententiam tanti per suppono veriorem esse) die 6. eiusdem mensis eadem eius notat. Hinc iam facilè deducitur annus nativitatis eius. Cum enim Vita asserat, nonagenarium fuisse cum cedebatur; debet superioris seculi, idest decimi tertij, anno sexagesimo in lucem edita fuisse.

9. Deducitur item, non rectè supputare Candidum, cum scribit, à vivis excessisse Patriarcham anno 17. mense xi Pontificatus sui. Sequitur enim ex premissis, ipsum præfuisse annos 16. menses xi. dies 3. aut potiùs 2. Diu enim, non die 7. Iunij, sed 6. eadem eius accidisse; præualente apud me scriptoris domestici, et vitam eius ex professo concinnantis auctoritate. Neque verò obscura est auctoris sententia, quamvis aliqui citrà eius intelligentiam aberauerint. Nam num. 12. requiei Patriarchæ distinctè adscribit diem 6. Iunij. Et paulò post describens, quomodo sabbathum transegerit, non solùm deuotissimè audiendo Missam, sed personaliter etiam ob gloriosæ virginis Mariæ reverentiam, humili confessione præcedente, illam celebrando; prosequitur sic: Elapso sabbatho; equum ascendit, et circiter Nonam in hostes incidens, ab ijs lethaliter uulneratur, ac hora dein quasi vespertina moritur. Moritur itaque die Dominico, qui anno 1350. incidentibus in feriam tertiam Kalendis Iunij, debet necessariò sextus eiusdem mensis fuisse: Quem eundem et Martyrologos assumpsisse; et Ecclesiam Aquileiensem semper tenuisse anniversarium; sequens paragraphus docebit: ut nihil dicam quod in Vita num. 57. miraculum anno 1408. eodem mense Iunio, quo factum erat, iurejurando confirmans, asserat id contigisse luce sexta mensis huius Iunij, scilicet in venerando B. Bertrandi festo.

10. Hæc ipsa tamen, quamvis non admodum obscura, fefellerunt Suardum ad temporis rationem non satis attentum. Dicit enim Patriarcham ultimum ascendisse equum die Sabbathi, et sabbathum facit diem sextum Iunij, duplici errore, altero historico, altero chronologico. Nam verbà historiæ, Elapso Sabbatho, proximo die, sequentive, designare sabbathum ipsum non possunt,

Sabbathe die transacto

Aucto. C 1.

Obijt in Dominica erit.

non in sabbatho

utpotè

utpotè iam tùm elapsum. Dies verò sextus Junij anno 1350. in Sacrarium incidere nequaquàm potuit, uti è Kalendis eius iam indicatis satis clarius innotescit, et ex alijs characteribus temporum ostendi potest. Ex dictis ulterius sequitur, quod Crusij aliique, qui necem Patriarchæ die 7. Junij consignarunt, eam reijciant in feriam secundam. In quo cum assentiri illis nullatenùs passim, credere magis, ipsum diem sequentem, quo cadaver tàm mæstâ, quàm frequenti pompa, illatum est Vtinum, pro ipso die mortis assumpsisse. — neque feriam.

§. II. Veneratio, & cultus Bertrandi publicus.

11. Nondùm annus à cæde Bertrandi effluxerat, cum præludi gloriæ eius, posteà magis illustrandæ, cæptum est; diuersis de ea somnijs (Vt Vita loquitur num. 14.) noctis tempore apparentibus Nicolao, successori eius in Patriarchali Sede: qui inde motus, anni circulo revoluto, in die Depositionis eius corpus exhumari iubet; toraliter integrum sine aliquo cadaverali fœtore, (cum tamen sine myrrha, thure, & aloë, & alijs odoramentis fragrantibus, in terram depositũ fuisset) reperit; & Pontificalibus indutum; mitrâque, & pastorali baculo munitum, in locum reponi pristinum facit. Hinc dicta per urbem, extraque insolitæ rei fama, accenderit pietatem, ac fiduciam populorum in Patriarcham suum, eiusque meritis ac patrocinio poposcerint Deum in necessitatibus suis opem illamque experti fuerint. — Cepta uenerationis primo à mortis anno.

12. Certè nisi crebra, aut insolita quædam interuenissent miracula, non iudicatur nouus Patriarcha post alterum annum effossurus fuisse eidem corpus; idque maiori quàm ante apparatu, inter Missarum solemnia, anniuersario eius die per uniuersos Clericos mirificè celebrato= inter Missarum solemnia, anniversàriò eius die per universos Clericos mirificè celebrato, ut loquitur Vita, cuncto populo Patriæ Forojulij aliisque universis populis concurrentibus, tàm Sclavorũ, Ungarorum, Germanorum, quàm aliarum diversarum partium; quibus ipsum publicè demonstrari iussit super altari; et ut vivus, mirificè stare à cunctis in ecclesia cernebatur. Quamobrem infinitis vocibus in altum dimissis, stupore admirabili videbatur quodammodo ecclesiæ fabricà ruinam minari. Addit Vita Italica Suardi, hoc tempore sacrum eius corpus repositum fuisse in marmorea area, quam ipse reponendis in ea S. Hermagoræ ossibus faciendam curaverat, sustentatam à quinque statuis similiter marmoreis, uti in tempore cathedrali hodie dum videre est. In eadem Arca conseruatur etiam pastorale eius Pedum, fabrefactum ex ebore totum; uti et gladius, temporalis Dominij index. — nuda secundo. — corpore integro sine imposito. — Dein area marmorea inclusa.

13. Omnia hæc videre est in hic apposita icone, quam qui delineandam curavit, anno 1692. Goritiensis Collegij nostri Rector R.P. Antonius Gregorinus, sic — Cuius hic iconismus habetur.

mihi

misit, ut eorum ea esse sacrum corpus continens exprimeretur, scorsim Mausoleum cui ipsa incubatur. Et de capsa quidem significavit, ipsam à Mausoleo eductam, deinceps exhibuisse corpus integrum excepta extremitate nasium, crebrò admotis Reginæ nonnihil attritarum: non deditâ autem operâ illa capsa educi soleat ex area marmorea, tàm altè elevata. Ut ut sit, ipsemet scalam ha[illegible] nitur exhiberi, cujus ope ascendi desiderabatur, peragendam; quamobrem scalæ [illegible]

et celatura explicantur.

set [illegible] aut literatam inscriptionem, cautis nervis ejus, ut deinde in oculos incumbens, circumquaque mentes animaverit ad constantiam; ità verò similiter celatam unam scalem alteram; et sicuti in eis conspicuis cornibus symbola S. Matthæi, et Lucæ Evangelistarum, in sinus autem intercurrentes Apostoli sex habentur expressi; ita et in altera creditus haberi scalem et Aquilam, symbola Marci et Joannis, cum aliis sex Apostolis. Sed quid dicemus esse quinque figuras arcam sustentantes? [illegible] cuidam ex locorum et [illegible] in medio concipere Vrinum, sacro et decreto silere; cum verò quatuor Genios eligeret, Genionam, Civitatem Austriæ, Palmam, & Belgradum ad Danubium Illavenum. Cur tamen hæ potiùs quàm illud coronam gestent, non divino. In alio tertio operis ingenio tabula exaratur, Lectoris, Judicem cum ad arcæ inscriptionem: sed cui designavit auctor sub inscalpendum elogium [illegible] Izermagora, nidque erga tum devotionis monumentum: qui locus ne vacuus relinqueretur, curavimus eidem inscalpi formam corporis incorrupti, in sua capsa jacentis, quæ adhuc servatur in sacrario exhibenda, quamquam ipsa non hoc loco, sed in elevata desuper, ut dictum est, arca soleat asservari.

Missis quoque in Hungariam vestigijs.

14. Fama porrò Bertrandi eximiæ pervolavit in Regiam ipsam Hungariæ, pepulitque aures pientissimæ Reginæ Elisabethæ, inflammans cor eius desiderio nanciscendi Reliquiam beati viri. Quamobrem misit anno 1384. ut scribit Suardus, Georgium Comitem de Corbania, et Jacobum Ridurchium nobilitatum Varasinensem, Oratores suos ad Vtinenses, rogatum prædictas Reliquias: qui gratissimè donatum sibi à civitate, et capitulo Eadem alterum venerandi corporis, summâ reverentiâ atque religione comportarunt ad Reginam; allatum thesaurum lætè solemniterque, ut par erat, excipientem et publicæ venerationi exponentem. Quod si tanta Bertrandi apud exteras gentes principesque fæminas existimatio fuit; quanta credi debet fuisse apud Vtinenses, caros olim subditos eius, et magnis à vivente, majoribusque à mortuo beneficijs affectos! Indicia pietatis in illum Vtinensis populi nonnulla supersunt in scripturis publicis, ijsque authenticis, quæ docent, in Concilijs eorum semel atque iterùm serio actum esse de canonizatione Bertrandi Romæ curanda primùm anno 1491. die 13. Junij, deinde anno 1492. die 29. Septembris. Habuit Suardus exemplum scripturarum illarum in forma authentica, et post Vitam Italicam Latinè impressit: ex eoque idem hic proponi-

De canonizatione actum publicè.

mus

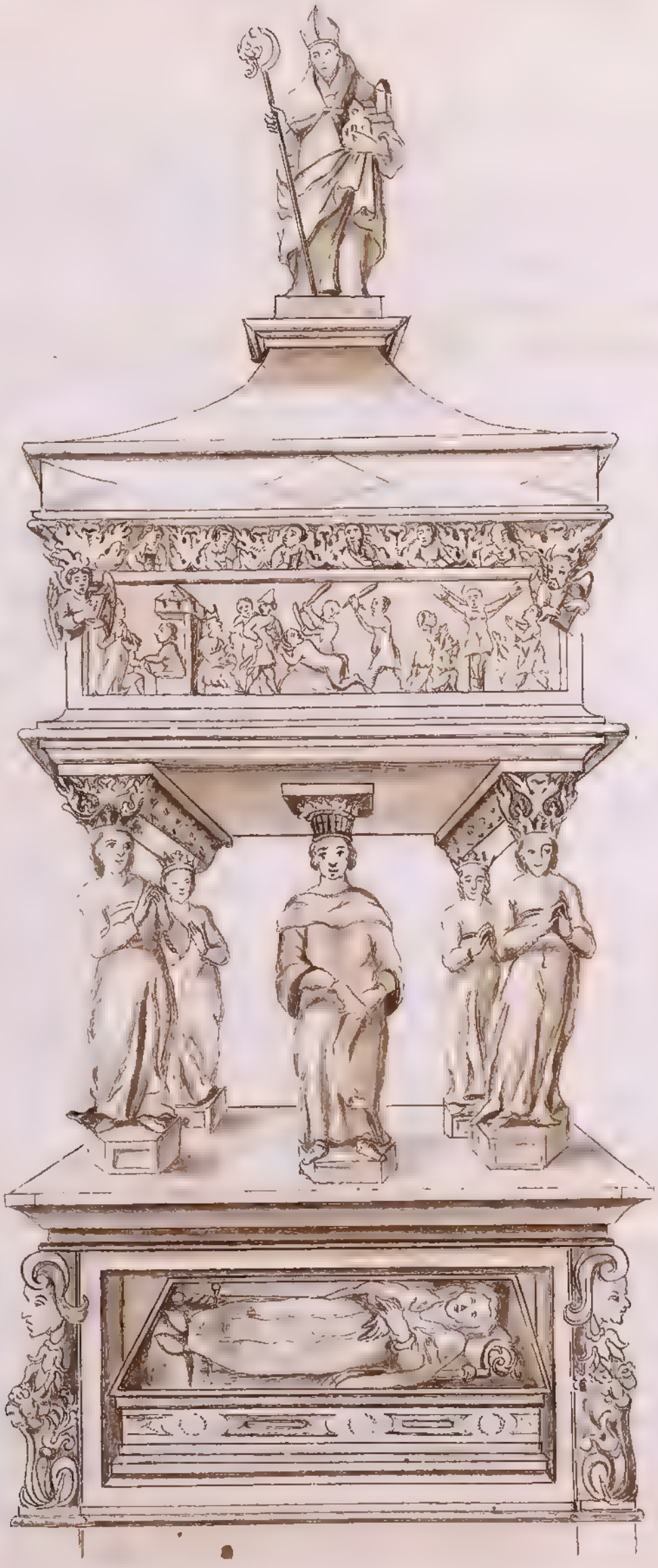

mus, multa castigatione (quia mendis scatebat) et subinde cor rectum, emendatum, &c habet.

15. Anno 1491. Indictione IX. die Lunæ, 13. mensis Iunij actum Utini in Camino Palatij Communis; in Concilio, ad sonum Campanæ more solito congregato etc. Magister Paulinus Murarius dixit, et proposuit, quòd alias ex deliberatione Consilij, per cives, et habitatores terræ Utini, fuerunt factæ orationes plurimæ annis in bona quantitate pecuniarum, quæ deberent expendi in faciendo canonizari corpus beati Bertrandi: circa quæ institit prouideri quod Venerandum Capitulum Utinense reddat rationem de ipsis pecuniis. In Christi nomine Amen. Anno nativitatis eiusdem Domini 1492. Indictione X. die Sabbathi 29. mensis Septembris, actum Utini sub Logia Communis Utini, in publico, et pleno Arengo, ad sonum campanæ more solito congregato, etc. In dicto Arengo Spiritualis Dominus, Paulinus della Cratina Doctor, proposuit cum multa verborum serie, et ornatissimo sermone, quod pro honore magnificæ Communitatis præsens spirituale Arengum velit deliberare, et providere de canonizari faciendo beatum Bertrandum, Patronum nostrum, olim Patriarcham Aquileiensem, et Protectorem huius civitatis. Super quâ propositione fuit per ipsum spirituale Arengum deliberatum, quod omninò provideatur quod canonizetur, et commissum fuit Spiritualibus Dominis deputatis terræ Utini, cum Magnifico et Clarissimo Domino Locum-tenente nostro, ad providendum de pecuniis pro expensis fiendis, attento quod magnificus Dominus Nicolaus Savorgnanus Comes, obtulit dare ducatos mille in auxilium expensarum fiendarum pro dicta causa.

16. Anno 1492. Indictione X. die Martis, 30. mensis Octobris, actum Utini in Camino Palatij Communis in consilio, ad sonum campanæ more solito congregato, etc. In dicto consilio ad recordationem spiritualis Doctoris Domini Cittadini della Cratina commissum fuit Spiritualibus Dominis Deputatis terræ Utini, quòd nomine nostræ Communitatis alloqui debeant Reverendum Decretorum doctorem Dominum Sacerdotem de Marano Decanum Ecclesiæ Utinensis, qui de proximo iturus est Romam; et illum rogare, quòd dignetur inquirere, et diligenter se informare, de expensis quæ occurrerent et fieri deberent, in canonizando B. Bertrandum, olim Patriarcham Aquileiensem, et deinde referre, seu per suas litteras intimare dictas expensas nostræ Communitati.

17. Subiungitur ibidem à Custode aliud efficacius Decretum, anno 1599. à Patriarcha Aquileiensi, super veneratione, et cultu Bertrandi, à Romano Pontifice permisso, editum et in archivo Patriarchali perpetuò asservandum: cuius tenor est ut sequitur: Franciscus Barbarus, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Patriarcha Aquileiæ, &c. Patrum nostrorum, qui sancta conversatione, et virtutum Christianarum gloriâ, et summa Ecclesiastici gubernij laude floruerunt, memoriam pijs animis

An. 1491.

Et An. 1492

de expensis faciendis in reuisitione Domus.

Decretum de cultu sublico perpetuum per Clementem 8.

animis, et grato recensere obsequio laudabile semper habitum est. Quod ni-
mi, ut fieret, et piè curavimus, et factum summa lætitia prosequimur; et ut in
omne tempus, et bene, et continuato cursu fiat, præcipimus, et ~~continuato~~ tenore
perpetuo decreto, iuxtà dispositionem, et oraculum, Sanctiss. D. N. D. Clementis, di-
vina providentia P.P. VIII. sancimus

18. Aliàs vetere instituto in ecclesia collegiata Utini die vicesimo Junij, singu-
lis annis, confluentibus pluribus Sacerdotibus ex tota Patria Fori-Julij, celebra-
bantur Missæ pro defunctis in memoriam benedictæ memoriæ Bertrandi Patri-
archæ Aquileiensis, et in eadem ecclesia in capella beati Odorici prope Capellam Ma-
iorem ossa, et reliquiæ illius ostendebantur, quæ et quas populi omni venerationis
genere prosequebantur. Fiebant præterea processiones solennes, et universa pene
civitate exultante, vix constabat aliquid apud nos certi, quod ex omni parte sa-
tisfaceret. Res aliquando superioribus annis in longam consultationem adducta
est, et cum de re tanta definire quisquam non auderet, inconsulto Romano
Pontifice, ad sanctam Sedem causa relata est. Ex eo tempore obnixè petivi-
mus ab omnipotenti Deo, ut quod esset pro illius gloria, et populorum salute, ex-
tendere vellet. Demùm ipsimet rem universam coram Sanctiss. Domino nostro
proposuimus; ac diligenter, quantum cum Domino potuimus, egimus; et postremò
etiam, impetravimus, ut, post maturam discussionem Sanctitatis suæ gravissimum
oraculum haberemus. Ex cuius dispositione, et ordinatione, presenti scripto, in
archivio Patriarchali perpetuò asservando, decernimus, imposterum quotannis die
suprascripta 6. Junij, Missas pro defunctis hactenùs celebrari solitas, omittendas; et Missas pro gratiarum actione celebrandas esse. Ossa et Reliquias san-
ctæ memoriæ Bertrandi Patriarchæ, cum veneratione ad antiquis temporibus
ostendi solitas, eadem solennitate et veneratione ostendendas esse. Reliqua etiam
observari, celebrari, frequentari, et solennizari debere; ut hactenùs concursus po-
pulorum frequentia, ceratorum, processionum solennitate, actitatum est. Sic etc.
Ad gloriam omnipotentis Dei, ad laudem Beatissimæ Virginis, SS. Hermagoræ et For-
tunati, Patronorum nostrorum, et cælestis curiæ Sanctorum omnium, quorum pio
patrocinio nos et Ecclesiam nostram devotissimè commendamus. Datum in Civi-
tate Utini, die 27. mensis Aprilis 1599.

In Missis, Reliquijs, supplicationibus.

Authore C. I.

19. Hinc Martyrologi quoque honorabilem Bertrandi mentionem faciunt ad diem 6. Junij. Et Ferrarius quidem, in Catalogo Sanctorum Italiæ Vitam eius
ser compendium contractam exhibet, adiecta tali annotatione. Etsi in Sancto-
rum numerum minimè relatus est; solenniter nempè; in multa tamen apud
Utinenses, ob crebra miracula, quæ post mortem ab eo perpetrata sunt, in morbis
præsertim insanabilibus curandis, habetur veneratione. Brevius quàm apud
Ferrarium legitur compendium Vitæ, aut potiùs Elogium, apud Saussaium in Mar-

Memoria eius in Martyrol. Ferrarij

tyro-

tyrologij Gallicani Supplemento, die prædicto, his verbis: Passio S. Bertrandi, Patriarchæ Aquileiensis, qui origine Aquitanus, patria Adurensis, ad hanc Cathedram excelsa ob sapientiæ et pietatis merita sublimatus, pauperum pater, ecclesiarum instaurator, cultor iustitiæ, acerrimus religionis vindex, et propagator: pro defensione ecclesiasticæ libertatis gladijs impiorum apud Spilimbergam trucidatus, feliciter occubuit, miraculisque post mortem gloriosè resplenduit; apud Vtinum in Carnis, ubi translata Patriarchali sede, digna honorificentia conditus est. Morbis præsertim insanabilibus beatus iste opitulatur, hocque perenni beneficio magnam sibi conciliat populi reverentiam. Auctoritatem quoque antiquioris Martyrologij habere possunt, quæ hanc in rem leguntur inter miracula sæculo decimoquinto patrata, et in Vita à num. 57. narranda; nempè unum anno 1408. die lunæ sexta mensis Junij, scilicet in B. Bertrandi festo factum esse; uti suprà etiam meminimus. Numero 59. asserit alius anno 1420. Vtini corpus B. Bertrandi annuatim solenniter coli, ac devotè.

§. III. Instrumenta duo, quorum alterum per Indulgentias confirmat cultum prædictum; alterum exhibet compendium vitæ, ac mortis: earundem ex Cortusijs narratio.

20. Venerabilis Pater, Mathias Soutermans, de Actis Sanctorum bene meritus, anno 1679. Collegij Societatis nostræ Rector Goritiæ, sollicitè egit ut ab Vtinensibus impetraret nonnulla ad Bertrandum spectantia monumenta; tandemque duo submisit, speciali gratia, ut ait, ex archivo Utinensi desumpta, sibique communicata. Alterum continet Indulgentias visitantibus Sacellum aliquod in festo B. Bertrandi anno 1477. concessas; alterum præfert titulum hunc, Mors B. Bertrandi de Vtino, recensetque nonnulla alibi desiderata. Primum latinè, ut scriptum est, hic exhibemus; alterum deinde ex Italico Latinum facturi. Primo Instrumento ità subscriptum legitur. Ex originalibus, in pergameno existentibus, in scriptorio, capsula P huius Cancellariæ præfatas bullas Indulgentiæ requisitus Andreas Brunellesius, Cancellarius magnificæ civitatis Utini, manu propria descripsit, & solito officij sigillo roboravit, Utini die 16. Maij 1679. Ipsum Instrumentum sic habet.

21. Guillelmus Ostiensis, Rodericus Portuensis, Angelus Penestrinus, Oliverius Albanensis Episcopi; Jacobus titulo S. Crisogoni, Marcus tit. S. Marci, Julianus tit. S. Petri ad Vincula, Stephanus tit. S. Adriani, Anglias tit. S. Vitalis, Joannes tit. S. Praxedis, Antonius Jacobus tit. S. Viti, Joannes Baptista tit. S. Cæcilia, Philibertus tit. S. Luciæ in Silice, Presbyteri; Franciscus S. Eustachij, Franciscus S. Mariæ Novæ, Joannes Michael S. Angeli, Diaconi; miseratione divina Sacrosanctæ

sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales. Vniuersi et singulis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam.

22. Deum placare credimus, et in cælis habere propitium, cum fidelium mentes ad pia exercendum charitatis opera debitis exhortationibus inuitamus. Cupientes itaque, ut capella S. Ioannis Baptistæ in Maiori Ecclesia beatæ Mariæ ciuitatis de Vtino, Aquileiensis Diœcesis, congruis frequentetur honoribus, et à Christifidelibus iugiter reuereatur, ac in suis structuris, et ædificijs debitè reparetur et conseruetur, sibrisque calicibus, et alijs ornamentis Ecclesiasticis decenter muniatur, in eo quoque cultus augmentetur diuinus; et ad ipsi Capellæ eo libentius devotionis causa confluant ad eamdem, ac ad reparationem, conservationem et munitionem huiusmodi, manus promptius porrigant adiutrices, quo ex hoc ibidem domo cælestis gratiæ uberius conspexerint se refectos; supplicationibus quoque dilecti nobis in Christo Venerabilis Viri Linzani de Soldonerijs Canonici Aquileiensis, ac præfati Reverendissimi Domini Angeli Cardinalis sanctæ Crucis Camerarij, et familiaris continui commensalis super hoc inclinati, de Omnipotentis Dei Misericordia, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus uerè pœnitentibus et confessis, qui in Nativitatis, ac Decollationis S. Ioannis Baptistæ, et Purificationis præfatæ B. Mariæ Virginis, nec non B. Bertrandi Martyris, in qua Ecclesia iacet Corpus et ipsius Capellæ Dedicationis Festivitatibus à primis Vesperis usque ad secundas Vesperas inclusivè, Capellam huiusmodi devotè visitaverint, annuatim, et ad reparationem ac alia præmissa manus adiutrices porrexerint, ut præfertur.

Tantum Aquileiensis

etiam in festo B. Bertrandi

23. Nos Cardinales præfati, et quilibet nostrum, pro singulis diebus festivitatum illarum quibus id fecerint, centum dies de iniunctis eis pœnitentijs misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus perpetuò duraturis. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium præmissorum, præsentes litteras fieri, nostrorumque sigillorum iussimus, et fecimus appensione communiri. Datum Romæ in Domibus nostris, sub anno à Nativitate Domini 1477. die verò 4. mensis Martij; Pontificatus Domini nostri D. Sixti divina providentia Papæ IV. anno 6.

anno 1477.

Alterum Instrumentum docet causam Concertationis.

24. Aliud instrumentum, quod non admodum antiquum et è Vita desumptum videtur, nonnulla etiam habens aliunde collecta, ita sonat, ex Italico Latinum. Statuerat Patriarcha Bertrandus, Aquileiæ Vtini peruiam transferre, Insigne Patriarchatus, et corpora Sanctorum cum Thesauro ita vocant, ac præstantiorem ecclesiæ supellectilem et Reliquias Sanctorum, aliisque antiquis Ecclesiæ Aquileiensis monumentis transferre Vtinum, ut hæc ciuitas noua fieret Aquileia. Vbi resciuit fuit à Comite Goritiæ eiusque fautoribus Goritiensibus, continuò ipsis decretum fuit è medio tollere Patriarcham. Quamobrem conuenientes Ciuitatem Austriæ subinissi à Comite certi homines et Patriæ Nobiles, coniurarunt, indeque Spilimbergam profecti, opperiuntur aduentum Patriarchæ, per territorium

illius

illud iter factum, uti ver exploratores suos didicerant. Cùm igitur memoratus Patriarcha rediret è Concilio provinciali, Tarvisij anno iubilæi celebrato; nec quidquã de pace confecisset cum Domino Francisco Carrara, qui, ut socer prædicti Comitis, auctoritatem suam interposuerat; venit tandem Sacilium Patriarchæ: indeque post aliquot dierum moram profecturus, monetur à Fredenico Savorgnano Terzãdo de Cucagna, aliisque Vtinensibus eum comitantibus, imò et enixè rogatur, ut ne porrò prosequatur iter suum; tum quidem: quia sibi constabat per aliquot è complicibus de coniuratione contrà ipsum inita. insidias Patriarchæ parantes.

25. Verùm ille nihilo timidior inde factus, sponte suã se sacrificium obtulit pro Ecclesia suã, in hæc verba prorumpens; Cupio immolari pro Ecclesia Dei. Simulque iter ingressus, cum ad planitiem Archivelda, quater mille passus Spilimbergam distitam, accessisset; circumventus et quinque mortiferis plagis necatus fuit anno 1350. die 6. Iunij, ab Henrico de Spilimbergã, Roviano de Vilalta et de Castro-Pagano, nec non duobus iuuenibus de Maniaco, aliisque Nobilibus Forojulienssibus, qui cum militiã Comitij et Ciuitatis-Austriæ, in hunc finem missa, advenerant. Dein Patriarchæ cadaver posuerunt tantisper in vicino Archivelda ecclesia, ac deinde Vtinum miserunt in carro: cui ignominiæ causa duæ meretrices unã imponebantur. Interea socij Patriarchæ, pars fugã consuluerant sibi, pars capti, Spilimbergam conducti fuerunt, interque eos numerabatur Fredericus Savorgnanus, Odericus et Gerardus de Cucagna, Armanus de Cargna, Franciscus de Nimis, Paulus Gubertinus, Hector Miculitius, Fredericus Ottachius, Nicolaius Orbitius de Castro-Pagano, Franciscus et Carlevarius de Tagagna nepos Vccelli, Vtinenses omnes: qui multas, variasque passi ærumnas anno sequenti ad suos rediere, ope Patriarchæ successoris carceribus exemptis, præter unum qui anteã illic mortem obierat. Eius magnanimitatem. ac eosdem. sociorumque eastorum ruinam.

26. Fuit Bertrandus verè ideò occisus, quia semper Ecclesiæ Aquileiensis iura tueretur, contrà Comitem Goritiæ atque alios eius invasores; nec non quia plurimum favebat Vtinensibus, multis multa conferens beneficia. Hinc etiam sepelierant eum Vtinenses cum magno planctu, tum promiscuè omnium, tùm maximè pauperum, in arcu marmoreo, ab ipso curato fieri ero sacris ossibus S. Hermagoræ, ut hodie dum videre est in summo templo Vtinensi. Legitur etiam in libris aliquot apud Canonicos S. Odorici, quòd Bertrandus iste, præter alia pia opera, ab ipso pro defensione Aquileiensis Ecclesiæ facta, in magna annonæ caritate, alueit quotidie bis mille pauperes, expendens anno uno in eleemosynas ad duodecim millia Ducatorum. Tempore sui Patriarchatus Sacerdotio initiarunt Vtini ferè septingentos, aliis verò ordinibus inferioribus plusquàm bis mille per Diœcesim suam. Quas ob res meritò consecutus est nomen Beati. Post necem Patriarchæ obiit continuò Goritiæ Comes apud Deputatos Vtinenses officium nuncu- Patriarchæ sepultura.

nuncu-

et egris nocuit

nitatis commiserationis affectum ob necem tam religiosi sanctique ut audax
Pastoris per litteras commonstrans, conatus fictis tegere verbis quæ passim
vulgo iam innotuerat. Pœna porro, comiti divinitus inflicta fuit, quod
brevi post tempore miserandum in modum supremum diem obierit, nullo fami-
liâ suâ relicto herede. Nec dissimilis pœna coniuratores eius mansit: quorum
pars maior, Deo volente, nequitiæ suæ solverunt seorsim Patriarchæ successori.

Eorundem trevisij ex Cortusijs compendium

27. Paucioribus mortem Bertrandi eiusque occisionem perstringunt. Cor-
tusij, ità loquentes in suæ istius temporis historiæ de Novitatibus Paduæ et
Lombardiæ lib. 10. cap. 3. Beltrandus Guasionus, Aquileiensis Patriarcha,
vir probus et sapiens; et Comes Goritiæ; inter quos erat magna discordia; coràm
Domino Legato, et Domino Paduæ mense Madij convenerunt: et multum fuit
de iuribus partium disceptatum; sed nihil potuit expediri. Tunc multi Castella-
ni de Forciulij erant rebelles Domino Patriarchæ. Dominus verò Patriarcha equi-
tavit vsque ad Vtinum iturus Vtinum cum ducentis gaiatis. Contrà eum pugnaverunt e-
ius rebelles cum gentibus de Goritia; et debellatus fuit Dominus Patriarcha.
Capti fuerunt multi divites et nobiles Castellani, in quorum numero fuerunt The-
rardus de Cucagna, et Fredericus de Savorgnano. Ipse verò Patriarcha captus,
fortius gladio à quodam de Villalta, obiit statim. Fuit hoc 1350. die 7. mensis
Junij; immo sexto, uti diximus: et non ità statim obiit, sed post aliquot horas,
uti certiùs narrat Vita.

§. IV. Alia Bertrandi gesta. Vitæ auctor & auctoritas. Beati effigies.

Iubetur à Bened. PP. XII. sanctus

28 Præter multa, quæ in Epistolâ suâ ipse Bertrandus attingit, quæque ijs subiecta vitæ adiungit, citatur ab Odorico Rainaldo ad annum 1341. num. 14. Epistola Benedicti PP. XII. ad Benedictum Bertrandum Patriarcham Aquileiensem, 4 Kalendas Decembris scripta: quæ Pontifex ei (cum fama percrebuisset, Margaritam, Carintiæ Ducem ac Tyrolis Comitem, divortium meditari à Ioanne legitimo suo marito) negotium dat continendi in officio impudentem fœminam per censuras ecclesiasticas: ut nempè (verba sunt Rainaldi) si, relicto viro, Carintiæ Ducissa Ludovico iuniori Bavaro, non pronunciatâ ab Ecclesiâ divortij cum Ioanne Tyrolensi Comite sententiâ, matrimonio coniugari meditaretur; illam intentatâ censurarum religione ab scelere deterreret, moneretque, ut marito adhæresceret: ac si prorueret in flagitium, seque auctoritate sua segregaret à viro; & cum Ludovico iuniori, vel alio, matrimonium scelere contraheret; adulteros coniuges, & quoscumque illorū in eo scelere studiosos, anathemate defigeret. Constat divortium subsecutum esse: nec dubitandum, quin religiosissimus Patriarcha mandatum Pontificium exce-

Tentatum Tyrolis comitis celebrem

Auctore c. 1

executus sit, quamvis de illo nihildum scriptum invenerim.

29. Alia ad Bertrandum spectantia sequuntur apud Ugellum, in Patriarchatu Aquileiensi, tomo quinto Italiæ Sacræ, ubi a columna 74. in Valtero Patriarcha, monumenta producit ecclesiæ Veronensis, in controversia canonicorum, contrà Adelardinum de Capite-pontis, prætendentium, in ius suum transire equum; quo novus Patriarcha, primo suo Veronam ingressu, ad ecclesiam cathedralem uehens deducitur. Orta controversia illa anno 1706. multum negotii facessivit canonicis, solicitosque habuit, ut iuridicè possessionem prædicti equi seu palafredi Patriarchalis subinde adirent ac tandem in ingressu Bertrandi nostri per Notarios coram testibus ità scriptum reliquerunt die Lunæ 17. mensis Octobris 1334: Cum Reverendus in Christo Pater, & Dominus, D. Bertrandus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia sanctæ Sedis Aquileiensis Patriarcha, transitum per civitatem Veronensem faciens, causa eundi ad dictam suam Sedem Patriarchalem. De quodam suo palafredo bruno, super quo insidebat, et dicta die Lunæ 17. Octobris tunc primo intraverat in civitatem Veronensem descendisset, causa intrandi solemniter unà cum cuncto Clero; et Populo Veronensi ibidem adstante, dictam Ecclesiam Veronensem cum hymnis, ut moris est: tunc ibidem, in continenti post ipsius Domini Patriarchæ de dicto suo Palafredo descensum; Joannimus canonicus, nomine Capituli palafredum ipsum manualiter cum reverentia tamen quæ debuit, per frenum apprehendens, eius corporalem possessionem præsentialiter recepit, sine omni dicti Domini Patriarchæ contradictione. Atque ut in sequenti Instrumento additur, alius canonicus capistrum equi recipiens, equisoni, more laudabili, qui consuevit in talibus observari, unum florenum puri auri pro se et nomine Capituli dedit, tradidit, et donavit. Fuit autem Bertrandus Patriarcharum ultimus, qui id iuris conservatum canonicis Veronensibus voluit; abrogantibus consuetudinem diuturnam, ac immemorabilem successoribus.

Canonicis Veronensibus ius suum in equum

quo Patriarcha Ecclesiam primum adit

30. Subjungit etiam col. 107. Ugellus ex Candido quam aptè Bertrandus distinxerit Forojulium in regiones quinque. Ac prima quidem regio decreta fuit Aquileiæ urbi, cui Montis-falconis agrum adiecit, & quidquid à Via-alta ad Tiliaventum protenditur. Huic præfecit Nicolaum Castellium cum Henrico Strasoldo et Pallæa Fermano. Secunda Utinensis, continens quidquid circa Turrium, Judicum, Viamlatam, Coloretum, Melsum, et S. Danielem. Tiliaventumque comprehenditur. Præfectus ei est Fridericus Savorgnanus, cum Odorico Villalto et Friderico Monticio. Tertia Civitatensis iuxta Turrium et Judicum, cum Sclavis et collibus, Philippo Corteo, Joanni Caneo, et Hermanno Atemps-hofo legata. Quarta Gemonensis, à Tarcento et S. Daniele cum montanâ Carnorum orâ, Artuico Granario

incidatum ubi mucronem servat.

Forojulium ... 5 regiones à se distinxit

gio, Asquino, Coretano, et Conradino tradita. Quintam verò quidquid est ultrà Tilia-
uentum constituens, Begonio Spilimbergio, Brisatio, Purlitiensi, et Nicolao Barrensi
subiecit.

Senatum Vtinensem auget ac reformat

31. Rursùs et ad Ioannia Vtinensem Senatum, qui adhuc Bertoldi decreto sub quatuor et viginti regebatur, cum nimis paruus, reclamantibus præcipuè nouis ciuibus, et plebe, videretur, in maiorem numerum redegit: consideransque multas apud gentes rerumpublicarum formas, ex omnibus mixtam quandam constitutionem deligens, ex universis familijs, quæ genere et spectata virtute præstabant, viros vigesimum quintum annum agentes conscriptos fecit: qui postquàm eorum septem viris iuravissent, se boni ciuis munere functuros, ipsos sunt iure Consilio adiecti: statuitque ex quolibet regionum quinque, intercisionis ambitus trinos viros per regionarios singulos deligi; totidemque ex singulis suburbijs quinque, qui cum suburbanæ plebis Præfectis in Consilium accederent. Atque ita quinque ac triginta tenuioris fortunæ viros Patritijs addidit; ex quibus omnibus Senatus conficiebatur, ueluti ex suis membris corpus totum. Ita tam scitè dispositis, omnes in concionem accersijt; suasitque, ut immorta. Deo preces offerant: quibus præsertim benevolentia comparatur, quæ cùm adest omnia hominibus in melius feruntur. Deinde ut prudentiam ac iustitiam struunt et quasi minùs cadentes sese invicem homines magis sunt inter se concordes; neque turpissimæ vacationis celebritatem, sed honestè metiuntur. Postremò eos ad generositatem excitans, ut graviter, et magnanimè omnia audeant, nossent se ab Aquileiensibus viris ortos, nil nisi condignum atque amplum complecti debere. Hactenus Auctor.

Authore C. 1

Patritijs milcetur.

omnes ad honestatem natantur.

Monetam excudit nouam.

32. Suaredus quoque in Vita Italica tangit nonnulla, quorum sibi mentionem non inuenio. Ac primum quidem, quod initio statim Patriarchatus sui, iusserit monetam nouam argenteam cudi, alterâ sui parte exhibentem effigiem S. Sermagoræ, alterâ crucis; circum quam scriptum legebatur Deus. Valet sat denarijs quatuor: testaturque auctor istius monetæ nummos sese vidisse, et manibus contrectasse. Quod

Quo gesta in unum conflat.

anno 1335. Capitulum S. Odorici transtulerit, ad ecclesiam S. Mariæ de Castello Vtini, eiusque Canonicis adiunxerit; ità ut è duobus Capitulis unum evaserit, perquam numerosum ac decorum, quod Laudes Deo solenni ritu perpetuò solueret, mutato illius Odorici nomine in Decani, additisque præclaris possessionibus, reditibus, libris, et vario ornatu Ecclesiastico. Quod in prædictâ ecclesia præter sacellum, de quo ipse Patriarcha in Epistolâ suâ num. 6. expedificaverit Sanctuarium, impendio marcarum quadringentarum.

Sanctuarium extruit.

33. Quod ecclesiæ maiori de Vemonâ ostensorium (ut Itali loquuntur Bè-già remonstrantiam vocamus) fabrefactum ex argento inaurato libras 14. Forojulienses appendens donaverit; uti et Graduale (liber est Gradualia in Missa cantari

Ostensorium

vita

solito continens] quod etiamnum conservatur cum hac inscriptione: Anno Domini 1345. Indictione 13. die 15. Decembris; Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Bertrandus divina miseratione sanctæ sedis Aquileiensis dignissimus Patriarcha, ad honorem, et ob reverentiam Dei et Beatissimæ Virginis Mariæ et pro suorum peccatorum remissione; donavit ecclesiæ suæ S. Mariæ maioris plebis de Gemona hoc Graduale; ut omnes qui in eadem ecclesia pro tempore fuerint teneantur ipsum sibi recommendatum in eorum omnibus et pro ipso intercedere. Amen.] Ita extat apud Luirium: ubi postrema pars necessariò indiget correctione seu ignorantia illius, qui notas compendiarias scripturæ antiquæ non rectè legit, seu culpa typothetæ commissus sit error; malimque legere teneantur ipsum habere recommendatum in eorum orationibus & pro ipso intercedere.

Vita Ms. Vtini et Romæ

34. Venio nunc ad Vitam Bertrandi, quam partim ipse in epistola quadam, partim Sacellanus eius, utrobique satis laconicè scriptam, posteritati reliquerunt. Accedunt miracula plurima; seraque tribus primis post mortem annis patrata; pauca subinde secutis temporibus addita; omnia iureiurando interposito legitimè contestata. Extant autem monumenta illa Mss. tum Vtini in sacrario interiori B. Mariæ, tum Romæ in præclara Bibliotheca Patrum Oratorij S. Philippi Nerij, ubi sub annum 1684. admodum Reverendi, et studijs nostris perquam addicti, nunc Eminentissimi S.R.E. Cardinalis et summi Pœnitentiarij Landi Odoredi, favore; illo ipse describendo curavi, descriptaque sedulo contuli cum codice, ac menda librarij correxi.

apud Patres Oratorij

Vidi ipsam habemus

35. Primo loco Epistola ponitur, quam ipse Bertrandus inscribit Decano suo Guilielmo nomine, qui sede Patriarchali vacante, conservatoris eius munere functus fuerat; perstringitque præcipua gesta sua perpaucis, quia nempe ad illum scribebat qui omnium gnarus erat. Siquis verò tunc temporis deducere illa voluisset, ne is prolixam inde historiam ac posteris iucundam pariter atque utilem contexere potuisset. Nunc quod tantum possumus Annotationibus aliquot Epistolam illustramus. Præfigitur in codice prædicto Patrum Oratorij, iste titulus: Hoc est exemplum et vitæ, et miraculorum beati Bertrandi, olim Patriarchæ Aquileiensis, sumptum cum licentia et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D. Francisci Barbaro eiusdem Ecclesiæ Aquilejensis Patriarchæ dignissimi, ex libro pervetusto, charta membranea, tabellis ligneis munito, et corio rubro superinducto, qui servatur et custoditur in sacrario interiori ecclesiæ B. Mariæ civitatis Vtini.

Pars prima, est epistola ipsius Bertrandi.

36. Præmisso hoc titulo subditur continuo Epistola. Epistolam nullo interposito, sequitur Vita cum adiunctis Miraculis, uti à nobis edentur. Circa

Secunda à Sacellano eius descripta est;

quæ

quæ monendum sit nimirum est, quod Vita, uti iam insinuavi, sumpta sit ab homine, in multis teste oculari, utpote, qui de se fatetur, quod fuit Capellanus eius commensalis, & ad obsequium fuit continuo tempore triennali: quamvis et fateatur, multa tam occultè fecisse Patriarcham, ut quodammodo usque ad mortis eius tempora fuerint incognita, etiam sibi Capellano eius, & commensali. Quod ad miracula attinet, quæ intra triennium ab obitu Patriarchæ patrata sunt, ferventi populi studio, ac devotione, diligentius examinata atque annotata fuerint: remittente verò paulatim, uti fit studio illo examinatio pariter atque annotatio etiam intermissa fuit: præterquam quod subinde, post intervalla temporis, suscitavenit Deus aliquos, qui beneficiorum miraculosè obtentorum memoriam gratitudinis causa, perennare volentes, in publicas eas tabulas referre, ac prioribus miraculis adscribi curaverint.

Ulterius complectitur miracula.

37. Denique, nequid hic desiderari possit, accipe etiam imaginem beati Patriarchæ, quam in æs incidendam curavimus iuxtà exemplum Vitæ Italicæ præfixum, postquam super illius similitudinem cum prototypo, et nuiusiosius antiquitate consulti Utinenses rescripserunt, Auctore D. Carolo Bartoloni die 17. Augusti anni 1691. similitudinem esse summam, quamvis vestitu corporis sit diversa: antiquum etiam esse prototypon ac desumptum credi ex lapide marmoreo. Sensus epistolæ eius Italicæ hic est: Sunt quidem hic (Utini) aliæ tabulæ beatum repræsentantes, earumque una spectatur in sacello ubi veneratio eius præcipuè viget: altera extat in sacrario ecclesiæ Cathedralis, sed utraque dissimilis, & positione diversa. Submissa imago (nostra videlicet) desumpta est è tabella, conservata in domo personæ privatæ, quæ & dixit mihi, à maioribus se per traditionem accepisse, prædictam tabellam delineatam fuisse à quodam Ioanne Petro Fabiano, ad similitudinem lapidis marmorei, reperti cum nescio quid ædificij repararetur in templo Cathedrali. Et hæc eadem tabella est omnium antiquissima, ac persimilis immagini impressæ, à qua solo positionis modo differt. Suspicor sub eo lapide sepultum iacuisse Sanctum primo post mortem anno donec inde auferretur in arcam S. 2. propositam; adeoque hinc hic repræsentari Sanctum, in eo nonnaginta annorum ætate, qua mortuus fuit

Effigiei antiquitas, et similitudo.

EPISTOLA

Continens præcipua gesta Bertrandi, pro immunitate ecclesiæ suæ Aquileiensis, ab ipsomet scripta ad Guillelmum Decanum eiusdem Ecclesiæ.

PARS PRIMA

1. REcordare, fili Decane, & in mente revolve, quales, & quãtos labores, tribulationes, expensas, & pericula sustinuimus, non thesaurizando nobis, nec nostros ditando nepotes aut propinquos; sed scis in recuperatione, et defensione iurium et bonorum Aquileiensis Ecclesiæ. Nos enim, sicut scis, recuperavimus et redemimus terram *b* Sacili, de manibus Comitissæ *c*, pro quadringentis marchis *d*. Medunam *e*, quam tenebat occupatam Rizardus de Camino *f*, recuperavimus; nec non Auianum *g* et Castrum Turris *h* exegimus ab illis de Porcilijs *i*, pro non modicæ pecuniæ quantitate, quæ castra ipsi de Porcilijs sibi pignori obligata dicebant. Scis etiam quomodo stabant terræ et castra nostra Istriæ, et cum quanto labore nos illa habere potuimus à prædicta Comitissa, datis sibi prius quadringentis quinquaginta marchis. Postmodum et instanti huiusmodi guerra cum Venetis in Istria *k*, ubi quales et quantas victorias Deus Eccle-

Recuperat Sacile, Medunam, Auianum, Castrum Turris.

sia-

k Bellum et pax cum Venetis

se sua concesserit non expedit dicere; quia tibi satis est manifestum;
et etiam qualiter per tractatum Concordiensis Episcopi, compromissum fuit
per nos et Venetos; et qualiter durante compromisso eiusmodi dare nobis

Ex MSS. l

debent pro iuribus Civitatis Polæ l, Terrarum-Vallis, Ignani et Regaliæ, quæ
Laçano Patriarchæ proximè prædecessori nostro abstulerunt et occupaverunt,
ducentas viginti quinque marchas denariorum Aquileiensium annuatim.

Congressus cum Duce Austriæ

2. Demum Rizardus de Camino guerram, quam fecerat Ecclesiæ, tem-
pore quo vacante Sede Conservatoris nomine fungebatur nobis renova-
vit; et tunc factis treugis inter nos et ipsum Rizardum, nos ivimus
m Laibacum m ad habendum colloquium cum Domino Ottone n Duce Aus-
n triæ: ubi cum quali, et quam nobili fuimus comitiva, et cum quantis ex-
pensis, tu, qui interfuisti, potes testimonium perhibere; et dum rediremus
o de Laibaco, nobis pernoctantibus in Chirchenez o, habuimus nova, quod
dictus Rizardus invaserat terram Ecclesiæ, et ioat comburendo per Patriam

Bellum cum Rizzardo

p. Nos autem non sine magnis laboribus, expensis, et periculis, congregato
Ecclesiæ exercitu ivimus ad S. Vitum q, et deinde stetimus longo tempore a-
q pud S. Danielem r. Finaliter ivimus versùs hostes, et castra nostra posuimus
in campis extrà Sacile: et quantum illa guerra duraverit bene nostis. Fina-
liter, ex dispositione superna, Deus ultionum de inimicis suis Ecclesiæ suæ Vi-

multis cladibus et morte

ctoriam tribuit; et ipse Rizardus, hostis et persecutor Ecclesiæ, contritus et debel-
latus præ dolore, post paucos dies sine hæredibus masculis s mortuus est, et ad

alienos

alienos est ipsius hereditas devoluta. Pro redemptione Venzoni t quantas sus-
tinuerimus et victoria Ecclesiæ divinitùs tradita a, et captione nobilium Co-
mitatus Goritiæ, direptione Bragulini x introitu Venzoni non expedit dicere;
quia res, Deo operante, satis per se claruit et extitit manifesta.

5 Venzonum intrat t u x.

3. Pace verò terræ reddita, Dominus Carolus mundi Romanorum Rex y na-
vigio venit Aquileiam, ubi ipsum recepimus sicut decuit tantum Dominum
et secum duxit Dominum Barthalomeum z, qui stetit in civitate aa et Utini, ad
nostras expensas per unum mensem, et ultrà; et postmodum frater eius, Domi-
nus Ioannes Comes Tirolij bb, unà cum Episcopo Tridentino cc, venit ad nos in
Sacile, habentes secum ultrà septingentos equos; quibus omnibus fecimus ex-
pensas abundanter, et ipsum Comitem investivimus de feudis suis. Processu
verò temporis Comes Goritiæ, fultus potentia Comitum dd Vealæ, aggressus est
de querra Fidelem nostrum, et Ecclesiæ Aquileiensis Georium de Duino, ee
et finaliter factis treugis inter eos, idem Comes cum magna potentia aggressus
est terram nostram. Nos autem præparavimus ad defensionem, et venientibus
in nostrum, et dictæ Ecclesiæ subsidium prefatis Dominis Carolo, et Ioanne ff,
cum equitum, et peditum multitudine satis grandi, cum eisdem, et nostrorum
gente processimus contrà hostes. Et primò venimus Cormonum gg, ubi stetimus
decem diebus; et ibi dato damno, quod dari potuit, castra nostra in Vigilia Na-
tivitatis Domini duximus Goritiam: et solemnitatem sacratissimæ Noctis na-
tivitatis Dominicæ, et Missas tres illius diei, videlicet in omni galli cantu
et in aurora et Tertiâ, solenniter celebravimus in Caimois ante Goritiam assis-
tentibus Principibus antedictis et Comitibus de Ortimburch, cum Militum ipso-
rum et Nostrorum ac aliorum Nobilium multitudine copiosa. Et inde in die
S. Ioannis Evangelistæ recedentes, dato vasto, pervenimus Belgradum, et ibi
stetimus, tenentes Belgradum et Latisannam hh obsessa usque in crastinum
Epiphaniæ. Tandem Comes Treugas anni unius postulavit, quas sibi ad ipsi-
us postulationem concessimus: in qua querra inexhaustam consumpsimus pe-
cuniam. Non enim fuit dies aliqua, in qua non expenderemus quingentos flore-
nos auri, et ultrà: nam solum in stipendio equorum expendebamus singulis die-
bus marchas quadraginta, et aliquando sexaginta; et omnibus stipendiarijs
integrè fuit satisfactum, et ultrà stipendia eorum à nobis alacriter cum mu-
neribus recesserunt.

Carolum regis Bohemiæ filium
y z aa.
bb cc. eiusque fratrem Ioannem excepit.
dd ee Comes Goritiæ contrà Georgium de Duino.
ff et Patriarcha rebus gerens
gg hh
ad hoc indicia peterere cogitur
ii.
Ex MSS.

ANNOTATA. C. I.

a. Appellat hunc Candidus in historia Aquilejensi Guillelmum, et in ipsa hac Epistola num. 2. dicitur Conservatoris nomine functus tempore Sedis

Vacantis

vacantis.

b. Sacile, urbs olim Episcopalis et celebris, sita in confinys territorij Tarvisini et Foro-Iulij ad Liquentiam fluvium, qui ipsum circundat teste Sabellico. Inde in ortum æstivum iter est Vtinum 34. m.p. De illo sic scribit Leander Albertus pag. 730. Circâ Meduni Liquentiæque confluentem, honestissimum ac ditissimum oppidum est Sacile, multis Italiæ civitatibus cum lautitia tum populi frequentia non cedens. Habet ædificia splendida, numerumque doctorum, excellentiumque & nobilium hominum tâm magnum, ut cum nobis olim iter hac esset, in honestissima civitate versari videremur. Hæc Leander: Sed errat in situ. Multo enim propiùs abest Sacile à fontibus Liquentiæ quam ab ostio Meduni: quod et ipse paulo post indicat, cum Saravalle Sacile eunti, Ordinianum occurrere in via dicit. Atque hæc de Sacile satis, quid pluries de illo fit mentio in Vito.

c. Videtur intelligi comitissa Goritiæ Beatrix nomine de domo Ducum Bavariæ, vidua Henrici Goritiæ Comitis, Henricum 4um Carinthiæ Ducem sanguine contingentis, anno 1323. die 24. Aprilis vita functi, relicta Beatrice uxore sua; quæ, ut apud Cortusios lib. 3. cap. 2. legitur, post mortem Comitis regnavit in Tarvisio cum filio suo anniculo, ac licet nobilis de domo Ducum Bavariæ & iuvenis, fuit cum Comite annos 60. (lege potius 9.) matrimonio copulata.

d. Marca una valebat tunc, uti explicat Suardus, libris 9. solidis 6. minutis 8.

e. Meduana oppidum, Sacili distans meridiem versus p.m. non amplius 10. ad fluvium eiusdem nominis ubi Meduacum, iungo Tauceilum, excipit.

f. Inter plures Dominos de Camino, eosque Rizardos, de quibus mentio fit apud Cortusios; fuit unus, qui sororem Dominorum della Scala uxorem habuit, uti aiunt Cortusij lib. 3. cap. 8. et 9; addentes, quod Rizardus de Camino cum exercitu obsedit Sacile, ostendens se contrarium Patriarchæ; contrà quem deinde etiam pugnavit; & post multas strages occisorum, relicto campo fugit Saravalle; ubi non multo post verberibus belli fessus, tristitia captus, febre correptus, mense Septembris anni 1335. sine hærede masculo solvit debitum naturale. Fuisse hũc tamen Nobilem veneno extinctum, publica fuit opinio. Atque ita defecit nobilis progenies de Camino, saltem quoad illam lineam. Hunc Rizardum significari loco notato, patet ex hac ipsa quam illustramus epistola num. 2. ubi plura huic spectantia leguntur; colligiturque ex illis et hic notatis error Suardi, qui profectionem Bertrandi Labacum ad Ottonem Austriæ Ducem, et Rizardi mortem contigisse ait, anno 1337; cum Rizardus hic biennio ante obierit.

g. Auianum abest Sacili in Septentrionem m.p. 10. habetque territorium sat amplum eiusdem nominis.

h. Castrum-Turris *proximum est portui Naonis, seu Pardonone, ut uulgus loquitur; circa fontes Imesuli, in Meduam influentis, non procul ab Liquentia, qui utriusque aquas excipit, Quis castrum occupauerat, docebit sequens annotatio.*

i. *Est* Porcilia *(inquit Leander, in Marchia sua Tarvisina pag. 750.)* modicum quidem, at opulentum, ac nitidum oppidum: quod una cum Broniaria parvo etiam castro, quinto ab hinc lapide secus Liquentiam, gens nobilis Comitum Porcilianorum possidet, à Iacobo illustrata, viro docto, faciundoque. *Ex eadem gente fuit apud Sabellicum, de vetustate Aquileiensi lib. 4. col. 91.* Beachinus Comes Porcilianus, Portus Naonis Praefectus, qui auxiliari manu à Spilibergensibus Regulis accepta, Castellum, quod Turrim vocant, occupavit.

K. *De hac guerra seu bello ita scribunt Cortusij ad annum 1335. lib. 5. cap. 9.* Mense Martij Beltrandus Aquileiensis Patriarcha furtivè abstulit Venetis Castrum-Vallis. Venetis indignati sunt, & congregaverunt exercitū suū militum & peditum iuxtà Polam. Discurrit exercitus destruendo Forum-Iulij. Semel verò Patriarcha cum Furlanis & Theutonicis contrà gentem Venetorum occurrens, multos cepit. *Deinde addunt pacem* inter eos convenisse, Venetis restituto Castro-Vallis. *Tacent uero de eo quod Veneti cedere hic dicuntur debere, arbitro pacis statuto Episcopo Concordiensi, qui tum fuit Guido de Guisis celeberis Iuris-consultus.*

l. Ciuitas Episcopalis in plaga Meridionali Istriae ad littus maris Adriatici cum portu capaci. Vallis Polâ distat in Septemtrionem m. p. 10. Ignanum puto esse quod in Tabulis Geographicis dicitur Dignan, mediam viam inter Polam ac Vallem. Regalam non reperio: sita est verosimiliter non longa à prędictis locis.

m. Alias Labacum, incolis Laubach, Carniolae Ducatus caput, Episcopali Sede ornatum à Paulo Papa II. anno 1468.

n. Otto filius fuit Alberti primi Imperat. Obiit anno 1338. Accidisse autem debet legatio illa Bertrandi anno 1335. cum in fine praecedentis Anni possessionem Patriarchatus primum adiverit; et priusquam Labacum praefectus sit, pacem cum Rizardo composuerit; et hic, dum rediret Labaco Patriarchae, bellum innovans, ejus tandem, et prę animi aegritudine mortuus sit hoc ipso anno 1335. uti suprà annot. f retulimus.

o. Chirchiniz, alias Cernizza, oppidum in Comitatu Goritiae, ferè m. p. x. distans ab Vrbe Goritia in Ortum.

p. Id est per Forojulium. Sumitur enim hic sępè vox Patria, non appellativè

tiuè, sed propriè. Idque ipsum Sabellicus de Vetustate Aquileiæ in Eremo notat; quod nempe mallit ditionem illam Forojuliensem cum ipsis incolis Patriam nominare, quàm Forojulium aut Carniam.

q. S. Viti oppidum, Regonè (ut nunc tabulæ scribunt) fluvio adiacens, non procul à fontibus eius. Situm à Portu Naonis in Ostium m. p. xi. Minus rectè videtur à Leandro poni in ripâ dextrâ Tiliaventi; cum inde versus ad Regonam, uti diximus, recedat.

r. S. Danielis oppidum est præcelso, difficilique in monte, ut ait Leander, qui nobilissimum appellabat, ad Tiliaventi minoris seù potiùs Stellæ fluvij fontes; Utino in occasum æstivum recedens ad m. p. xii. Admodùm diversum est ab alio S. Danielis oppido, quod itidem in montes positum, sed ad Orientalem Utini plagam, in comitatu Goritiæ. De priori sermonem hic esse puto.

s. Accidit mors vita testibus gravior, anno 1335. uti dixi Annot. f. Iadait Guarnerius, mortuo comite, bona eius Ecclesiæ Aquileiensi gratia redisse ad Patriarcham, eumque illa contulisse partim Frederico Savorgnano, ac Ecclesiæ illa optimè merito; partim Stitilionis de Strassoldo; et illi quidem contulisse Ribanum, Riginzolum, Caneram et alia. His quæ contulerit non enumerat author.

t. Vesonum scribit Sabellicus adveno, Tiliavento proximum esse; nempe ad sinistram eius, ubi appellatus ab oppido illo fluvius Venzonissa in Tiliaventum influit, inter montes Asprestres; paulum supra Gemonam ad Boream.

u. Legebatur victoriam ecclesiæ divinitùs traditam.

x. Ad dexteram Tiliaventi ripam, m. p. x. infrà Venzonum, situm est Braculinum.

y. Posteà etiam Imperator nominis sui quartus, qui casum, quo delatus sit Aquileiam, quomodo à Patriarcha exceptus et quamdiu moratus sit in ditione eius, ipse describit in vita sua. Nempè è Dalmatia in Italiam traiicere volenti, insidias à navibus Venetorum, tametsi amici essent, structas fuisse. Vitas verò se evasisse in cymba, coopertum saccis et retibus; sicque per medium Venetarum triremium devectum Aquileiam: ubi, inquit, notificavimus nos hospiti nostro, qui Consilio civitatis mox notificavit: cives vero usque ad Patriarchæ notitiam perduxerunt. Patriarcha mox civitatem ingressus, cum magno honore Cleri & populi, pulsatis campanis, nos suscipiens, in palatium suum deduxit. Et sic cum magno honore familia nostra (quam fugiens reliquerat in manibus Venetorum) ad nos de captivitate perveniente, in terra sua per quatuor septimanas nos tractans, confirmatus est nobiscum, deducens nos per vallem Cad usque in Comitatum Tyroli. Hoc autem accidisse debet anno 1337. uti ex ijs, quæ sequuntur in eadem Vita, potest colligi.

z. Dici

z. Dicitur is in memorata Caroli Vita, Comes Weglæ & Senij; subijtque eandem quam Carolus fortunam, cum ipso è manibus Venetorum in cymba clam elapsus. Errat autem Iuardus, cum ipsum Tirolis comitem facit et fratrem Ioannis; qui uerus Comes Tyrolis tunc fuit ratione uxoris Margaritæ; et fratrem Bartholomæum nusquam habuit.

aa. Civitas proprio nomine, quę et Civitas Austriæ, et olim Forum Iulij teste Cluverio; vulgò nunc Cividal del Friuli, ad Natisonem fl. supra Vtinum ad ortum æstiuum m.p. VIII.

bb. Ratione uxoris Margaritæ, Henrici comitis Tirolis et subinde Bohemiæ Regis electi filiæ unicę. Fuit Ioannes Caroli modò dicti frater, ex Ioanne et Elisabetha Bohemiæ Regibus. Sed ab uxore Margarita per divortium iniquè seiunctus est, annitente Ludovico Bavaro, anno 1342. ut citatij habent, et colligitur ex litteris Benedicti XII. Auenione anno 1341. die 28. Nouembris ad Bertrandum datis; quibus iubetur divortium illud impedire, subijciendo censuris Ecclesiasticis quotquot ei cooperentur. Litteras indicat Raynaldus ad annum 1341. num. 14.

cc. Nicolaus Brunus Episcopus Tridentinus, anno 1338. in locum mortui Henrici de Metis.

dd. Bartholomęi, credo supranominati et consanguineorum eius.

ee. Est Duinum ad fines Foro-Julij, media fere via inter montem Falconis et Tergestum; atque huc è monte Falconis tendenti, dicitur apud Abertum, occurrere iuxta littus, edito in iugo, munitissimum castellum, opulentumque ac nobile Duinum.

ff. Hinc videtur exarsisse hoc bellum ante annum 1341. quo repudiatus est Ioannes à Comitissa Tirolis uxore sua: nisi aliunde suppetias tulisse velis.

gg. Distat Goritiâ m.p. 8. in occasum.

hh. Duo oppida, Vtino in meridiem distincta, Belgradum quidem m.p. 12. Latisana verò, 18.

PARS ALTERA.

4. Ceterum tribus vicibus, quibus fuimus Venetijs, ubi nobiscum quisti qualibet vice, quantum expendere potuimus tu ipse considera. Non enim fecimus vias Mas causa nostri, sed solum ad inclinandum Domini illius animum ut Ecclesiæ dimitteret iura sua. De questione Cavolani quanta expendimus, et quot noctes duxerimus insomnes, tu et alij, quorum diligentia, et sollicitudine, Deo et iustitia operante, victoriam repor-

Tertio de notis ad Dr. Extrav.

Ex MS

tav.

Cardinales remanent.

tavimus, benè nostis: et bursa vestra etiam non fuit expers expensarum.

Quia benè vidimus, et cognovimus, labores vestros sine damnis bursalibus non

a Villaltanos subjicit

fuisse. Domum Francisci de Villalta a, pro eo quòd ipse testamentum pa-

tris, qui nos commissarium suum fecit, adimplere nolebat, obsedimus, et fina-

liter se nostræ voluntati submisit. Quadraginta sex diebus stetimus ante

b Pinzanum b cum nostro exercitu cum magnis expensis, periculis, et labore, pro

Pinzanum vindicat.

illo detestabili homicidio, perpetrato per Manfredum, et suos complices de Pin-

zano, qui Franciscum et Pinzanetum patruos, et Succium consanguineum eo-

rum de Pinzano, more crudelissimo peremerunt.

5. Post anni revolutionem iterato Comites Goritiæ nos et Ecclesiam invaserunt de-

Comites Goritiæ devastaverunt c.

guerra in qua tenuimus pro majori parte duos exercitus; unum apud Latisanam c,

et alium in Campis iuxtà Manzanum d, ad resistentiam inimicorum; et tribus

d mensibus quibus ipsa guerra duravit, habuimus trecentos equites armigeros, ex-

ceptis peditibus ad nostrum stipendium. Constitit enim nobis illa guerra quinde-

cim millibus florenorum: et tamen per Dei gratiam in omnibus pertransivimus

c cum honore. Anno sequenti, de mandato Domini nostri Papæ e, ivimus ad Regem

Vngariæ; in quo itinere quanta incommoda et pericula atque labores sustinui-

Bertrandus creationem facit de electo Aquilejensi

rimus, transeuntes per montes Selboë f, nationes barbaras et immanes, atque in-

devia incredibilia, tacemus ad præsens: sed relinquimus tibi per Paulinum Se-

tarium Nostrum reverenda, cum fuevis apud; quoniam scribere nimis esset pro-

g lixum. In recuperatione Caduborij g, in quantis nos posuimus pericu-

Caduborium recuperat

lis et gentem

nostram, et quantas expensas fecerimus, quæ Deo gratiâ sunt, tes credimus au-

h divisse; et qualiter filius Bavari h cum exercitu suo copioso, volens nos inva-

dere, fuit cum gente sua per nostros paucos positus in conflictu: et quam mira-

biliter et voluntate divina inverimus litteras, quæ contrà nos, et in destructionem

Ecclesiæ et totius Patriæ, filio Bavari et Comitibus Goritiæ mittebantur.

i 6. Debita nostrorum Prædecessorum ab Urbano i citrà in Romana Curia in-

tegrè persolvimus per gratiam Jesu Christi, quæ ascendant ad viginti quinque mil-

K lia florenorum. Arcam K in qua recondi debent Patronorum nostrorum Reliquiæ

Sextam decimam summam dicat arcam Reliquiis et sacerdotum condit.

cum cruce, et capite argenteis, et mitram campanilis ecclesiæ nostræ, non fecimus

fieri gratis. Capella Ecclesiæ S. Mariæ de Vitino l, ubi pervenimus viginti Monia-

les, et eis redditus emimus competentes, etiam tibi dicimus. De Castro Raimondi,

Monasterium ædificat

quod erat spelunca latronum, et nacumentum mercatorum, quomodo illud habue-

rimus violenter, quod inexpugnabile credebatur, et sine sanguinis effusione, quis

dicemus? nisi quod Deus in hoc mirabiliter operatus est et tota patria ab illis

prædonibus, de quibus etiam iustitia facta fuit, est liberata. Duo in provincia-

lia Concilia habuimus, sicut scis, in quibus multæ constitutiones reformatæ et editæ

fuerunt

fuerunt in favorem Ecclesiarum et Ecclesiasticæ libertatis n.

7. Rudiustertius cum Hermagoras della Turre intrasset Varmum o. u- o
nà cum Rizardo de Varmo fraudulenter, et Nobiles castri illius captivasset,
nobis existentibus causa solatij in Seplimbergh p, et multas crudelitates exer- p.
cuisset in eos; nos gentem nostram illuc misimus. Quod sentiens Hermagoras EX MS.
statim fugit: et redemimus castrum illud; ipsis Nobilibus, quorum erat resti- Varmi succumbit
tuentes. Sed unum non prætermittimus de portis Sclusæ et Castri Moscardi, Portas Sclusæ restauras
quas ita mirabiliter reparavimus, imo de novo fecimus, quod nunquam vidi-
mus pulchriores. q Et vocatur hodie porta Sclusæ propter hoc, porta Ber- q.
trandi.: Sequitur testimonium Notarij de supradicta scriptura.

8. Et ego Bartholomæus Mastinus de Vtino, quondam Odorici de Martinis Epistolæ præ-
de Valle Lucinâ: civis, et incola dictæ terræ Vtini: Imperiali authoritate Nota- missæ à D.
rius publicus, suprascriptam paginam, seu scripturam, quemadmodum inve- Nicolusio
nitur apud spirituales scripturas quondam Nicolusij Notarij de S. Maria
à Prato, et spiritualis curiæ Patriarchalis Aquilejensis scribæ et cancellarij,
commissas per Reverendissimum Dominum Antonium Aquileiensem Pa-
triarcham, die nona Novembris 1399. olim Ser Petrobono de Soleseris Notario Ann. 1399.
Vtinensi, et quoque eiusdem spiritualis Curiæ Cancellario, et ipsi Ser Petrobono legata D.
legatas per antedictum Ser Nicolusium in suo ultimo Testamento diei quinti Petro Bono
Novembris 1399. scripto per Ser Alexandrum de Ceneta, Notarium Vtinen-
sem; et demùm die tertia Septembris 1479. mihi recommissas, per magnifi- Committitur
cum et generosum militem, Dominum Joannem Hemo, tunc Patriæ Fori-Ju- anno 1479.
lij locum-tenentem, seu investitas simul et promiscuè cum Notis quondam Ra- Notario hic
phaelis Notarij, et antedicti Petri-Boni; ità illam fideliter de verbo ad verbum testrantes
manu alterius, mihi qùdi Notarij in hac tertia, et alijs duabus præcedentibus
chartis per numerum distinctarum litterarum, manu meâ in supremo angulo collatis secundo
signatis, publicari feci, ad requisitionem Venerandi Capituli Vtinensis; et facta inter se Mss.
diligenti collatione auscultante mecum honorabili Ser Joanne-Francisco Fi-
lino Notario et Cancellario magnificæ Communitatis Vtini, omnia cum ante-
dicto exemplari concordare inveni; salvo quòd in secundâ lineâ secundæ chartæ
omissa fuerant ista verba, videlicet, et aliquando sexaginta; quæ corrigendo
restitui ad locum suum etiam manu meâ. Et idcò in fidem robur, et tes-
timonium omnium, et singulorum præmissorum, me etiam hic propria manu
subscripsi, signo, nomineque meis appositis consuetis

ANNOT.

ANNOTATA. C.I.

a. *Sumpto familiæ nomine (ut puto) à Loco* Villa-alta *sex m.p. Utino occasum versus distito.*

b. Ensanum, *ut ibi describit Sabellicus, situm est ad radices montium,* Tilia *vento proximum.* Locus *satis sua natura, sed longè magis* Savorgnanæ *Familiæ, cuius ditionis est, in primisque* Nicolai Equitis, *viri præstantis ingenij, curâ & diligentiâ munitissimus.*

c De Latisana *agimus annot hh.*

d *Adducet* Mansanum Natisonij *fluuio, stadijs 48 infra ciuitatem* Austriæ, *undè Caudal ad Friuli ut accessimus relinquens infra se eiusdem fluuij stadia fere quindecim, antequam se Turri misceat; Quocum una in Sontium deinde influit.*

e *De anno certo nil satis certi ausim asserere. Quia nunc fuerit Clemens sextus anni 1342 creatus, et mortuus triennio post Patriarcham. Eodem anno 1342 Rex Hungariæ electus fuit Ludouicus Caroli Filius.*

f *Metaphoricè sumit pro montibus arduis et infaustis: ex eo quod montibus* Gelboë *quorum ipse mentio in sacra Scriptura, maledixerit Dauid, ob mortem Saulis in is patratam.*

g Cadubrium *tractus terræ satis extensus inter Forum-Julij ad ortum, et Comitatum Tarvisij ad occasum; ditionis olim Dominorum* De Camino, *à quibus ad Patriarcham Aquileiensem transijt.*

h *Nempe Ludouici Imperatoris, et ipse* Ludovicus.

i *Decessore Bertrandi in Patriarchatu Aquileiensi, creato anno 1301.*

k *Illa ipsa area fuerit, quam Patriarcham faciendam curauerat, ut in ea reconderentur translata è Aquileia Reliquiæ S. Hermagoræ: sed in qua ipse deinde conditus fuit, ut alicubi legi.*

l *De fundatione Monasterij illius instrumentum extat datum Aquileiæ 6 Nouembris anni 1342; Cuius initium hic adscribo:* Nos Bertrandus, Sedis Aquileiensis Patriarcha, non dubitamus magni esse apud Deum meriti, errantes & infirmas oves reducere ad Ouile, et à contagiosa eximere infirmitate. Tali nos consideratione inducti, quique directi affectu, precia etiam maturâ deliberatione, habita cum nostro Aquileiensi Capitulo, simplicem S. Nicolai Confessoris Ecclesiam, animarum cura destitutam, in suburbio Pascelli situm, nostri Vinetensis Burgi Diœcesis Aquileiensis, ad laudem, et honorem Dei, B. V. Mariæ, et S. Nicolai, eligimus in regularem Ecclesiam: constituentes ibi Conobium sub regimine Monialium inclusa earum Abbatissa: quæ debeant omnipotenti Deo, ouare deuotius, ac arctiori vitam sub regula S. Augustini assumpto candido habitu, quo animarum mentis et corporis denotetur, cum Flammeo nigro: ut intelligant mundanos se affectus exuisse, Christo Domino se militaturas sub Regula S. Augustini, sub ductu Abbatissæ. In quod Conobium declaramus, et ordinamus ut recipi valeant in Moniales et

Antistitam, et Virgines, et Viduæ continentes, ac etiam impudicis; quæ uel effrenato cupidinis æstro, aut rerum inopia impulsa, in locis infamibus questum corpore faciebant; quæ tamen ex certis indicijs cognoscantur ad cor contritum, et ueram, non autem fictam peruenisse pœnitentiam. Vos censentes non in postremis charitatis officijs reponendam huiusmodi personarum reuocationem ad ueram uiam, etc.

m. Alterum in vita num. 4. dicitur celebratum anno 1339. 28. Aprilis. De altero nusquam inuenio mentionem.

n. Ad Fluuiolum in Tiliaventum influentem adiacentem inter Belgradum Forum-Julij.

o. Hic finis est Epistolæ apud Ughellum, quam is tamen putat se integram dare à Candido, ut quæritur, mutilatam.

p. Immo Spilimbergh, quæ Urbs memorato Tiliavento adiacet, versùs Boream.

q. Bertrandi ne ipsius sequens clausula sit, an librarij alicuius.

VITA, ET MIRACULA

Ex MS. Vallicellano Patrum Oratorij S. Philippi Nerij Romæ

CAPVT. I.

Vita ante Patriarchatum, in eo liberalitas, & solicitudo erga sibi commissos.

IN Nomine Domini, Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Amen. B. Bertrandi gesta hoc breviloquio scripta. Bertrandus ex nobili genere oriundus de Sancto Genesio à Diœcesis Cadurcensis, utriusque Juris Doctor, sacri Palatij decem et septem annis causarum auditor; continentissimæ vitæ, et honestatis eximiæ, magnæ solicitudinis et vigiliæ, pro subditorum commodis noctes transibant insomnes; circa divinum Officium devotus, ac fidelis minister erga sacra mysteria, nullo labore poterat fatigari; potissimè in Ecclesiarum consecrationibus, et Ecclesiasticarum personarum Ordinationibus: nefanda scelera Simoniæ Græci, et Scanotis, ab omnibus nuncupata, semper abominando in consecrationibus, et benedictionum collationibus. Quis enim dubitat, quod qui sacra mea tantæ pecuniæ exhibent; Christum, qui est omnium sacrorum omnipotens finis et medium, commercio subijciunt? quorum pœna ipsa sæpe absentia, patibus appensis, propinquiores sanctis animabus. Ille vendebat sacrum corpus mortificandum, hi mercantur sacrum corpus glorificatum; unus alterò tantum sceleratius agit, quantum glorificatum mortificandum excellit.

2 Præsidiavit enim tempore suo circà septingentos ~~annos~~ Sacerdotes; ad reliquos verò sacros, et inferiores Ordines, duo millia, et ultra. Cultui Divino intentus, in Ecclesiarum augmentationibus seriosus, inter alias Ecclesiam S. Mariæ Majoris se

d. Liberalitas in Ecclesiam S. Mar. Vtini

A. 1500 ordinatione

Bis ter in eadem Prædicatorem

Et Monasterium S. Mariæ

Solicitudo in docendo munere Episcopali

Ex MS.

De audiendis semel omnes confessariis

Fundationis Monasterijs et Ecclesijs

Vtini d. Vbertam deputavit sedituam ad faciem maioris Altaris, super cuius corpus celebraturus Missam sacrosanctæ agendæ confessionem sedes teneret; Canonicis possessionibus redditibus, ac libris Cultui Divino dedit, et alijs multis tam paramentis, quam alijs ornamentis ampliavit. Numerum Canonicorum octonarium duxit; Lines Dominicanis, tempore Quadragesimali interessentibus Divinis, de suo proprio dari mandavit; ac alia notabilia multa in eadem Ecclesia fecit. In ordinatione Divini officij, et constitutionibus, ac visitationibus nullis unquam receptis procurationibus, quas etiam de iure recipere potuisset, inventui quoque Prædicatorum loci egregij, quem assiduè visitans, et eorum strauam diligenter explorans, vetuit vir providus, et in omnibus circumspectus, deficere competit, in studijs sacris valdè necessarijs, ex Prædicationis officio, et consilijs animarum; huiusmodi sacro ordini grato, ad perpetuum eorum fratrum, misericorditer est largitus. Provisus etiam Monasterij Monialium ad Virgines, apud Vrbitatem Austrig sub Decastri situati, sub cura memoratorum fratrum residentius, ac quarum sanctitatem sincerissimo sincere revocatur affectu, ad augmentum Divini cultus consequendum, donavit unum calicem valdè pulchrum, ac magni ponderis et valoris: quibus insuper pluries in magnis solemnitatibus prædicabat, et Missam celebravit cum nota, necnon et sacram communionem manibus propijs ministrabat.

3. Compellebatur frequenter Pastor omnes pro Ecclesijs sub suis recuperandis aut etiam conservandis, expeditiones bellicas instituere contra hostes; in quibus interdum in Hebdomada Sancta Quadragesimæ constituta, et ad Ecclesia sua non modicum exangata, per totam noctem velociter equitavit sub armis; nulla eum nostrium formidine, aut aeris intemperie retrahente, ut feria quinta in Cena Domini posset in sede sua conficere Sanctum Chrisma. Considerabat enim, quod spiritualia, tanquam digniora, et precipua, erant magis acceptabilia apud Deum. Vnde, quocumque alios spirituales actus in illis sanctis diebus eum facere oportebat, cum mira devotione, et edificatione atque consolatione populi exercebat. In illis quoque diebus signanter circa Penitentium reconciliationem, curam solicitam cum omni diligentia impendebat. Nam cum de sua Dioecesi non solum Sclavi, sed etiam Teutonici et Latini, ac diversis partibus illis sancto tempore Aquileiam properarent, ad recipiendum Penitentiæ remedium opportunum, pro remediis suorum gravaminibus peccatorum; providebat Pastor solicitus, qui super gregem suum oculos non claudebat, de quodam Fratre Prædicatore litterato ac conscientiato viro trium supradictarum linguarum plenariè erudito, qui auctoritate ipsius audiebat huiusmodi penitentes, ac eis imponebat Penitentias salutares. Vnde illuc, quod per seipsum facere non valebat, peridoneos ministros exequi satagebat.

4. Fratres ordinis Sancti Petri Papæ, Celestini vocati, arctissimæ ac devotissimæ vitæ, iuxtà Vtinum evocavit; et eisdem Ecclesiam Sancti Gervasij deputatis certis redditibus, assignavit;

Monas-

XVI.

Monasterium Monialium ordinis S. Benedicti eis assignando. Ecclesiam B. Nicolai cum sufficientibus redditibus fundavit, et dotavit, 8. Concilium Provinciale Aquileiæ celebravit; ubi salutiles constitutiones edidit, et innotavit antiquas, tam contrà usurarios, bonorumque Ecclesiasticorum invasores, quam contrà alios approbatæ à Patribus consuetudinis transgressores; et hoc anno Domini millesimo, trecentesimo, trigesimo nono, die vigesimoquinto Aprilis: cui Concilio interfuerant Episcopi Paduanus b, Feltrensis, et Bellunensis i, Cenetensis k, Concordiensis l, Vicentinus m, Tarvisinus n, Emonensis o, Justinopolitanus p; ac Procuratores Veronensis, Tridentini, Tervesini, Pollensis, Cenetensis, et Petinensis, Abbates, Decani, et alij quamplurimi Prælati. Consilia autem Synodalia, quasi annis singulis celebravit, proponendo Verbum Dei personaliter ad Clerum de cœlo sibi scientiæ profundissimæ potius divinitus infusæ, quam humanitus acquisitæ. Cunctis prædicandi favorem, Deo sitiebat, quod ferè nullas solennitates prædicationibus, et Missarum celebrationibus vacuas, pertransiret, ex nimio fervoris zelo, quem agebat ad subditos, devotioneque, quam gerebat ad superos.

5. De occultis orationibus, proprijque corporis afflictionibus, dicendi audaciam careo; quia oppositum agens, est temeritate damnabili merito reprehendendus. Unum tamen non taceo, quod à digno Fide percepi. Noctu quadam, jam gallicantus tempore per horam transacto, et per ipsum eius licentiato cubiculario q; super eum ut quiescere fingeretur, ostio clauso; se nudo corpore prostravit in terram, lacrymarum, ac devotis ad Deum fusis orationibus. Ac casu supervenit quidam suus familiaris secretus, eum reverenter increpans, quomodo senex annosus sic suum corpus affligeret, ut vitam suam ante tempus in grave damnum tot eidem subjectorum, abbreviandam duceret. Quem reciproca vice (repente) surgens ut ne videretur orare) redargvit; Nescis, imprudente quid dicas; eumque ut nulli manifestaret, donec super terram ageret, jurare coegit. (At ille) conscientia remordente non duxit committendum, quod non erat omnino secretum. In Paraseeve enim Domini cum eius familia nocturno tempore ad requiem fuisset dimissa, solus per porticum secretum suæ Aquileiensis Ecclesiæ nudis pedibus introibat, ibique in devotissimis orationibus pernoctabat. Ab aliquibus quandoque Sacerdotibus deprehensus, eos occultè adjurare nitebatur, ut nemini manifestare valerent; ut quemadmodum usque ad mortis suæ tempora, hæc fuerint incognita, etiam mihi Capellano suo commensali, ad cuius obsequium fuit continuè tempore triennali.

6. Hic pater pauperum, agnatos non ditavit, nec thesaurum Ecclesiæ ad aliena partes transmisit: sed inter Christi pauperes suæ Diœcesis, ut Laurentius divisit; ut proprijs oculis vidi, meisque manibus contrectavi. Quondam fames, et penuria tempore, duo millia pauperum singulis diebus alimonia refectione sustentabat; continuo autem tempore quotidianis diebus, suis proprijs manibus duodecim mendicantes ob honorem duodecim Apostolorum, cibarijs, quibus illo die vescebatur, reficie-

Ex MS.

vat. Demum benedictione facta, cum devotas comitivas potissimè Litteratorum Virorum discumberat Virgines quamplures Deo dedicavit, aliasque non paucas iugali matrimonio propriis, et Ecclesiæ suæ facultatibus copulavit; ut à quodam eius Pœnitentiario, post ipsius mortem percepi. In his dispensavit ultrà 12000. florenorum quo tempore vitæ suæ servavit; sicut homo qui humanæ laudis favore contempto ad divinam gloriam suas elemosynas referebat. Quæ Patriæ Fori-Julij maiores natu sunt testes, dicique omnes. De occultis egentium provisionibus Dei et eius servatorum attestationibus dereticuo.

Vbi agit de Aquileiensi Patriarcha.

7. Qui imperialis Fanceæ, Patriarchæ dignitate insignitus, in festo Apostolorum Simonis et Judæ pervenit Aquileiam, currentibus Dominicis annis 1304. et trecentis, contra gentes Venetorum s, in Istria, contrà Rizzardum Comitem de Camino t, iuxtà Sacilum, contrà Comitem Goritiæ u, iuxtà Sraguttinum; (ubi) pro defendendis Ecclesiæ suæ iuribus pugnare conatus, Dei dextera mediante, ac eius precibus et orationibus suffragantibus, Deò viriliter egit, ut Principis militiæ suæ industria cooperante, desiderium triumphum de inimicis mirificè reportaverit. Quarum certationum descriptiones singulares, Regum, Machabæorum, et Paralipomenon Librorum narrationibus ferè adæquari merentur. Moysis enim vestigia sequebatur, dum ocium per milites indiceretur; signoque ad pugnam dato, nudis genibus in terram flexis nudato capite, manibus ad cælum levatis, orationibus insistebat continuis, donec ad eum finis belli perveniret optatus. Ex his triumphis temporibus diversis, Venetanum x, Ecclesiæ suæ Aquileiensi diu occupatum, Adrianum, et Arvillanum suo suo pacifico merito possedit Dominio.

ANNOTATA. C. I.

a. Fanum S. Genesij, ipso Cadurco civitate Episcopali distat tribus ferè leucis in ortum hyemalem, uti diximus in commentario prævio §. 1. n. 5.

b. Activè sumptum pro transigebat.

c. Intellige emptionem, et venditionem sacrorum, quarum prioris exemplum est in Simone Mago, act. 8. Spiritum Sanctum conferendi virtutem oblata pecuniâ emere volente; unde etiam dicta Simonia; posterioris in Juda Scariote nomine, qui verum sacerrimam Christum Dominum prætio vendidit.

d. A Bertholdo Patriarcha in honorem S. Odorici excitata fuit Ecclesia illa, postea mutato titulo S. Mariæ appellata.

e. More Italo pro Bibliotheca.

f. Seu Musicæ: quæ certis notis, uti vocant, seu tonis componitur.

g. Hoc etiam Concilium Aquileiense apponere Tomis suis potuisset Labbeus, si hanc Vitam habuisset, fortè plura eò spectantia alicubi inventurus. In Epistola præmissa ipse Patriarcha asserit, duo se Concilia Provincialia celebrasse.

h.

h Hildebrandinus de Comitibus natione Romanus.

i Erant enim iam tum uniti duo isti Episcopatus, et Episcopum habebant C. Gorgiam de Lusia Cenetensem antea Feltrensem.

k Seu Comanus aut Comensis, Benedictus de Asinago Ordinis Prædicatorum post Concilium natum ante finem anni mortuus.

l Guido de Guisis, de quo supra.

m Blasius, Ordinis Minorum Religiosus.

n Verisimiliter Joannes de Benedictis ex Ordine Prædicatorum, de quo constat anno 1334 vixisse; Nec aliis illi successisse legitur ante annum 1344.

o Seu Unitaria nova in Istria. Qui illo tempore præfuisse videtur Marcus, patria Nicaensis, ex Ordine Prædicatorum.

p Marcus Semiteculus ex Canonico S. Marci Venetijs. Atque hæc Episcoporum nomina ex Bello ferè desumpta sunt. Eorum verò nomina, qui Procuratores suos miserunt, quærere apud eundem poteris, qui velis.

q Vide dimisso.

r Disce hinc auctoritatem Vitæ.

s De Bello illi Veneto vide præmissam Epistolam nº 1 anot. l. k

t De hoc Bello similiter vide in eadem epistola nº 1 anot l. f

u Videtur hoc Bellum non omnino idem cum illo, de quo in Epistola præmissa. De hoc distincte refert Sabellicus, quod Comiti Goritiæ invadenti Iguvium de causa Forojulium, et conjungentibus sese illi pluribus Regulis, oppidamulta occupanti, tandem ad Braulinum venienti cum suis Patriarchæ. Nam cum Goritianę copię Braulinum concessisset (verba sunt Sabellici) repente Hunienses id est Vrinenses ad hostem proficiscuntur eosque trepidos & ad pugnam se tumultuarie expedientes, parvo negotio, fundunt, eorumque impedimenta diripiunt, Signa quamplurima militaria ex ea victoria relata, & in Basilica D. Virginis, quæ hujus est, suspensa sunt. Cæterum hostibus fusis Braulinum oppugnant; Quod intra paucos dies vi captum diripiunt, & exugunt.

x Vide in Epistola annotationes parte prima lit. t; et parte 2da lit. g.

CAPVT II.

Reliquæ eius præclaræ virtutes, cædes, postuma gloria.

8 Qualis, ac quanta fuerit eius Vicariorum spiritualium, & sæcularium literarum sapientia refulgens turba, publicè annunciet Patria, quæ Doctoratu Sacrorum Canonum, et Imperialium Legum splendebat insignijs ac cingulo militiæ triumphalis et sæcularium negotiorum fulgebat præsidijs: Litteratus vir, morum honestate decorus, suis affectuosè cupiebat ag:

aggregari consortijs. De cæteris familiaribus, adhuc in hac mundi peregrina: tione degentibus subticeo. Quis autem vivens potest sine trepidatione laudari, cuius iter vitæ occulta dæmonum velut latronum obsidet multitudo? Tanta enim fuit vigilantia, ut semper intempesta noctis mediano silentio, prono cubiculo, Matutinalem cæterarumque canonicarum horarum devotissime deserviret officio. Religio er ga Deum. Demum illucescente die circa Missarum celebrationem Deo pijssimè instabat, ut nulla pertransiret dies, quin Missas tres a, duas, uel saltem unam celebraret uel faceret celebrari; ut postmodum die claresacto cum suis consiliarijs super agen: dis sibenius insudaret.

a.

9. Quanta humilitate ac mansuetudine venerandus Princeps irradiarent, e= quantur. Legati de Latere b, concilium Paduæ celebraturi; qui cum multis, et varijs accessererentur initurus, opportunisque diversis, tamquam mutis uerbis, humiliter ori suo digitum ~~suum~~ sibi ponens. Nouissimè Forojulienses exponant eius clementiam, quibus notum est, quot offensiones sibi illatas pertransiverit impunitas; quot eius nomi= nis detractores eiusque honestam famam denigrare volentes, immunes dimiserit à vindicta, considerans illud Senecæ: Nullam ex omnibus virtutibus magis homi= ni convenire scimus, quam clementiam, cum sit nulla humanior; nullum tam= men clementia ex omnibus magis, quam Regem, aut Principem decet. Iste e= nim virtutes magnis viris decore glarieque sunt; at illis salutaris potentia est; nam pestifera vis est, valere ad nocendum. Clementia in quamcumque domum pervenerit eam felicem, tranquillamque præstabit. Magna fortuna magnos animos decet. Magni autem animi proprium est placidum esse, tranquillumque, et iniurias atque offensiones supreme despicere. Crudele est furere in ira; ferarum qui= dem, nec generosarum, præmordere, et urgere proiectos; elephantes, leonesque trans= eunt, quos impulerint: ignobilis bestia, pertinacia est. Non decet Regem æqua, nec Sigma cum innexorabilis ira: non enim multum superemines, cui se ira exequat. Nil gloriosius Principe impune: [illegible]

b. Humili tas magna= nimi=

10. Sic acceptis Pontificibus, potissimum Summo, cuius nuntios ætate fron= te et hilari vultu, ut Loth Angelos, semper in suo Patatio colligebat propter re= verentiam Apostolicæ dignitatis. Dilectus à Regibus, et gratus Principibus existebat: sciens enim beatius esse magis dare, quam accipere, iuxtâ sententi= am Salvatoris, multis Principibus ut foret his Cælestia in favorem, dona ma= gnifica destinabat: unde ipsum non modicum fecit illustrem eius munificentia liberalis. A subditis quoque suis, tam Clericis, quam Laicis, timebatur ut Do= minus, et tanquam Pater à mira veneratione ab omnibus amabatur: conue= niens nempè erat, ut qui diligebatur à Deo, à cunctis etiam hominibus ama= retur. A Deo enim dilectus fuit, ut cum ex consuetudine patria visitaret ter= ras, et castra, descenderetque de eas, tanto iubilo recipiebatur, et gaudio, quod ab ignorantibus vix crederetur præ dubio. In suis enim expeditionibus, et populi excitationibus, non erat necessaria vocatio trina: unico solo signo, à Principe

Munifice= tia erga Prin cipem

militis

militiâ dato, leto corde, veloci pede, pro iuribus Ecclesiæ defendendis, omnes exi= bant, et communiter cum glorioso triumpho redibant.

11. Hic ornatus suarum vestium cultu incedebat honesto, omni vano pom= paticoque habitu à se spreto. Vestibus demissis, histrionibus neglectis, pauperes ho= nestas, nasicasque mulieres, ac uerecundas, et fortunis sacerdotes tenues, ut erat. Quantum iduniis ieiunabat se ipsum, omnibus cognatis notescit esse exemplum. Adventum Domini cum debita singulis annis seruavit abstinentia iuniorendo de ieiuniis Quadragesimæ, et Quinquagesimæ, et aliis ab Ecclesia indictis. Totius annu sabbatis et sextis feriis devotis se adhibebat ieiuniis; cæteris autem solutis tempo= ribus, seorsis utebatur cibariis; abiectisque perdicibus, et aliis delicatis auibus, cor= pus suum bouinis reficiebat carnibus, et anetinis; reliquis secum discumbenti= bus lautis et splendidis diuersis propinatis cibariis, pro anni parte maiori, unica et sola refectione contentus. Tanta in eo floruit sobrietas, ut non solum in se, sed etiam in subditos, maximè clericali cingulo cinctos, exceptis refectionibus ordinatis, abominebatur personas potatas, maximè ante tertiam, quarum crapulam spiri= tu quodam indicabat esse notam. Malvasiam, et alia vina, ut asserebat, choleram ignentia, ut humanæ naturæ detestabatur inimica. Ex suo modesto victu, et honesta vita, Dei gratia prævia, tempore suo, fessibus, ægrisque diversis anquoris= bus immunem suam conservavit personam. Arteticas, guttas, podagras, ac etolicas passiones penitus ignorabat. Dolores stomachi, et capitis aliorumque membrorum, nullo modo portavit; sed penitus sine eis suam vitam finivit. Canium cale= factiones et d pannorum, etiam tempore hiemali, devitabat: duabus tunicis, una fodrâ e, contempta pellicia, etiam crudelitate temporis perseverante, nivium tem= pore et pluviarum, addito simplici pallio, corpus suum tegebat; quod ut ei si= militer poterat ex suæ naturali complexione, aut divina provisione, impleri. A multis fertur, ipsum vix moriturum, sed solum senio defecturum, nisi martyr= ij triumpho migrasset ad Christum.

12. Redeuntem Patrem incultus à prænominato Concilio, tunc Paduæ commorato, anniis Dominicis redeuntem decies centenis trecentis quinquaginta fluentibus... [illegible] die Iunij sexta, sui spiritus vaticinio moram illo manens contrahens in [illegible]acio, per inusitatam viam nitebatur ad patriam. Tandem militum suorum timoris periculum exuere conantium, devictus instantiâ alta voce verbum em= misit: Vada immolari pro vobis. Quam veritatem hæc habuerit prophetia, te= statur sui martyrij triumphalis victoria. Licet enim dum in humanis ageret, sæpissimè asseveret: Deum oro, et dissolvi cupio pro Ecclesiâ meæ iuniorij conser= vandis, trophæo, quo gloriosus Thomas pro Ecclesiâ suæ iuniorij militavit Aitis= simo (quem magnis venerabatur obsequijs, singulis autem matutinarum uesperarumque horis completis, ipsius gloriosi Thomæ commemorationem agebat devotam) Tamen cernens in spiritu suæ proximæ resolutionis eventum,

ex

Aram facit die Sabbathi.

ex humanitatis fragilitate agonizabat in mente. Demum gratia confortatus Divina, iam completis suis Horis canonicis, Missam celebrari iussit, eamque devotissimè audivit; personaliter etiam ob gloriosæ Virginis Mariæ reverentiam, humili confessione præcedente, Missam celebravit.

Castri Pontis facta mentio, et mirabilium.

13. Et lapso Sabbatho, proximo die, præmisso sanctæ crucis signaculo, equum ascendit, Christi nomine invocato. Pergens usque ad nonam, ad planitiem quandam à Spenimbergo h. circiter quatuor milliaria distantem; aspiciens eius comitivam à lonaque cernens inimicorum copias in dicto castro Spenimbergi congregatas, gentis Comitum Goritiæ, et quorundam Castellanorum eidem rebellium, ac proximorum vicinorum tutelæ; tanto fuerunt terrore perfusi, quod datis tergis omnes sunt in fugam conversi, aliqui temerariùs, alij tardius, solus immobilis remansit. Inimici autem irruerunt in eos, sic in fugam conversos, aliquibus captivatis, aliis ab eorum manibus liberis factis: ipse verò captus ad victimam ductus fuit, quique vulneribus lethiferis sauciatus; non oleo et vino fotis, sed spuriis maximè maledictis. Quandiu caro tenuit spiritum, devotissimis orationibus animum habebat intentum; suisque carnificibus indulgendo, pro eis Deum suppliciter exoravit. In manus tuas Domine, spiritum meum commendo, ductore Deo migravit ad Christum hora quasi vespertina, hora Completorij verisimiliter suo rubilanti sanguine, ore suis degentibus Ecclesiæ iuribus, nomen Beato sociatus, cuius semper flagitabat martyrium imitari. Ex MS. Deflent Cleri, tali pastore viduatus: ingemiscat populus, tanti rectoris providentia spoliatus; tota suspiret patria, tali patre orbata; ululent pauperes, nunc tanto suffragio carentes, tanquam pupilli, et orphani derelicti. Quis enim etiam esterus, cuius animi non dulcorentur motus, et sua non commoveantur viscera, de nonagenario patre tot moribus, virtutibus, et sapientiæ pleno, qui tali modo de hoc migraverit mundo? Consolemur tamen mortem perdidit, vitam invenit, ut inscripta præsumptione quædam annunciant miracula.

Lætè à die Utinum delatus

14. Sequenti die Utinum adductus, tanto fletu, lacrymis, et ululatu repletus est populus utriusque sexus, ut eorum lacrymabilibus vocibus cælum transcendere viderentur. Occurrentibus cunctis choris sæcularium Cleticorum, religiosorum Prædicatorum, atque minorum, orationes devotas fundentibus; pijsque Psalmorum melodijs ad Ecclesiam maiorem, cum infinitis gemitibus est delatus; et ante faciem S. tanis maioris, prout ipse disposuerat, per Canonicos Utinenses, Sacerdotes, Religiosos, lacrymabilibus, et devotis completis exequijs subterraneo sepulchro extitit tumulatus; sine myrrha, thure, aloe, et alijs odoramentis fragrantibus in terram depositus. Demum Venerabilis Patris Domini Nicolai, eius successoris de eo diversis somnijs noctis tempore apparentibus, anni circulo revoluto, corpus eius exhumari iussit: eoque totaliter integro reperto, sine aliquo cadaverali fœtore, Pontificalibus indutum,

mytra

mytra Pastoralique baculo munitum, in locum reponi fecit pristinum. Hoc in suę depositionis die dicto revoluto anni circulo, nescitur a forę factum. Demùm inscriptis corruscantibus miraculis, integro anni tempore devoluto, iterato exhumari sacrum corpus fecit, infrà Missarum solemnia; anniversario suo per innumerosque Clericos mirificè celebrato, cuncto populo totius patriæ Fori-Julij, aliisque universis populis concurrentibus, tam Sclavorum, Pugavorum, Germanorum, quàm aliarum diversarum partium: publicèque demonstrari iussit Superstari, (ita) ut vivus mirificè stare à cunctis in Ecclesia cernebatur: infinitis vocibus in altum dimissis stupore admirabili, videbatur quodammodo Ecclesiæ fabrica ruinam minari.

15. Qualis eius sit gloria in triumphante Ecclesia, denotant non solum supradicta, sed subscripta miracula. Laudeat Aquileia lętitia singulari, quę est in novi Martyris titulo decorata. Utinum verò lętitia præcipua iucundetur, quòd excellenti thesauro tam prętiosi corporis est ditatum. Exultet quoque Fori-Julij patria universa, quę quotidiè per eius merita gloriosa, in largitione sanitatum divinà percipiet beneficia admiranda. Sit Laus, et gloria bonorum omnium Largitori, ac toti Ecclesiæ triumphanti: reverentia autem, et mentis devotio ad sanctum eius, cum spirituali gaudio, in Ecclesia militante iugiter perseveret. Amen. Simplici corde paraclete glae, tesan tarem texui inquisitare licio, inexercitata navicula, Dridis sorij, et nidi cetta; mendacium non insevi, sed suum ex uero vellere traxi. Sileant ergo detrahentium voces, latrantium morsus, murmurantium visus; quorum linguę gladius acutus, et sub labijs eorum venenum aspidum; in tenebricosas, foveasque, quas instruunt, incidant: ecclesiarum devoti moribus ornati, fideque clari, ad regna cęlestia tendant. Amen.

(Collazionata e corretta sul Codice cartaceo del 1357, presso il Seminario di Udine.)

ANNOTATA. C. I.

a. Memini legisse me de pio Sacerdote, solito, annis nec eum centum excepit, post Missę sacrificium rite peractum, facere plures Missas votivas recitando scilicet omnes eas preces, quarum usus est in eis, quas imitabatur Missis, eo modo quo pij Laici communionem spiritualem (ut appellant) sepius uno die usurpant neque plus hic credo fecisse Bertrandum.

b. Intellige Guidum (seù Guidonem) Comitem Bononiæ de supra mare (seu Galliâ) ut loquuntur Cortusij initio lib. 10. titulo S. Luciæ (non Sanctæ Cecilię, ut ex illis male citat Laobeus) Presbyterum Cardinalem, Romanæ ecclesiæ Legatum; qui ex Hungaria ubi pacem Legatus composuerat inter Hungariæ, Neapolisque reges, (medium Patavij coegit; ac inter alia conciliare inter se Patri archam nostrum, et Comitem Goritiæ ne quidquam annisus est.

c. *Potatæ, vices seù tempus potandi*

d. *Deleo verba*, requiei Patris divini, *quia absque illis consistit sensus; qui cum illis nullus est, quem quidem assequi possim.*

e. Fodra, *seu* Diplois, *vestis interior; ab Italico* Fodera, *id est* Duplicatura, *ad frigus arcendum comparata.*

f. *Idest Dominico, qui fuit anno* 1350. *sextus Junij.*

g. Archiveldam, *ut alibi appellatur.*

h. *Alias* Spilimberga

i. S. Thomam Cantuariensem *intelligit tum hîc, tum suprà, qui colitur* 29. *Decembris.*

k. Passiò *sumitur, pro* solatium accipiamus, *aut* bono animo simus.

l. *Id est Lunæ, septimo Junij.*

m. S. Mariæ *dictam; de quo suprà Annot.* d.

n. Nicolaus, *Joannis Bohemiæ Regis filius nothus, et eâtenus frater Caroli* IV. *Imperatoris.*

o. *Desumit metaphoram Author à textrina, adhibitis etiam Italicis vocibus.* Navicula *enim ponitur pro* Navicella, *quo Itali vadium textorum significant.* Spola *similiter vox Itala est à Longobardis accepta; qua etiam Teutones utuntur, et* Spoule *nominant fusum, cui subtegumen circumvolvitur; aut etiam ipsum glomum, subtegminis fuso circumvolutum; cui trajiciendo Navicella inservit.* Seta *vox est Italica, quæ quidem significat Sericum; sed hic genericè est quodlibet* Stamen, *quod fugo incensum, subtegmine interiecto connectitur.*

CAPVT. III.

Miracula legitimè, ac iuridicè deposita Anno 1352. *Julio, Junio, et initio Augusti.*

Miracula beati Bertrandi posita coràm Episcopis.

16. IN nomine Patris, et Filij, et Spiritus Sancti. Amen. Hæc sunt miracula beati Bertrandi, Reverendissimi olim Patriarchæ Aquilejensis, nota et manifesta per infrascriptos idoneos Testes, et uera fide dignos, cum debito iuramento, coràm Reverendissimis Patribus Dominis Episcopis Concordiensi a, et Emonensi b; nec non coràm Venerabilibus Dominis Abbatibus S. Prosperi c, Reverendissimi in Christo Patris ac Domini Nicolai, Dei gratia Sanctæ Sedis Aquileiensis dignissimi Patriarchæ; in spiritualibus Vicario generali, et Sextensi, ac Rosacensi, nec non Mosacensi d Abbatibus; et Domino Fratre Joanne, Custode conventus Fratrum Minorum Fori-Julij; et providis, ac discretis viris Dominis Canonicis, Raimundo Vicedecano Maioris Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Utino, Mediolanensi, et Viviano, Magistro Petro Joannetto et alijs multis Canonicis dictæ Ecclesiæ, et Magistro

gistro Bartholomeo Rectore Scholarum Utini; et alijs multis nobilibus, et notabilibus viris, summa fide dignis; quorum nomina hic scribere nimis prolixum esset.

17. In nomine Domini, Amen. Anno Nativitatis eiusdem 1352. Indictione 5. die 6. mensis Julij Junij: Dominica, uxor Francisci, que moratur in Utino, posuit super sepulturam B. Bertrandi immaginem unam ceream; que ex devotione, et ex voto facto curata, et sanata à maxima infirmitate, scilicet à gutta e, que sibi duravit per quatuor menses et ultrà, taliter quod ipsa non poterat se movere, nisi cum maxima difficultate, et juvamine. Item predictis millesimo, indictione et loco, die 7. mensis Junij. Lucia filia Domine Sare de Utino, posuit super sepulturam Reverendi corporis B. Bertrandi manum unam ceream.: que [curata fuit] ex maxima infirmitate, quam habuit in digito, scilicet in indice in sinistra manu: que infirmitas sibi duravit bene per menses tres, et ultrà, taliter quod ipsa credit digitum ipsum infallibiliter amisisse. Unde Lucia ipsa personaliter accessit ad sepulturà beatissimi corporis antedicti, et manum ipsam posuit super capsam corporis ipsius. dicens, et vovens, quod si sanaretur ab huiusmodi manus sive digiti infirmitate, quod ibidem ceream manum offerret. Quo voto sic facto, post tres dies per Dei gratiam, ipsiusque beatissimi corporis merita, et intercessiones, ex devotione, quam habuit ad ipsum corpus, à dicto morbo curata est, et restituta pristine sanitati.

18. Anno Domini 1352. Indictione 5. die 8. mensis Julij; Vitalis de Vasconia, nunc Utini commorans, cui in die Sanctorum Hermagore & et Fortunati supervenit tantus et tam gravis dolor capitis, et corporis, quod ex dicto dolore indubitanter mori credebat, per diemque totum, ac noctem mori totaliter dubitavit; posuit super sepulturam beatissimi corporis Domini Bertrandi duo cinctoria cerea; cumque fuit humilibus precibus deprecatus, ut ipsum ab huiusmodi dolori redderet liberatum. Unde per Dei gratiam, et ipsius beati corporis merita, ex maxima devotione, quam habuit, et habet ad ipsum corpus, statim à dicto dolore curatus remansit. Predictis millesimo, Indictione, et loco, die vero 12. mensis Julij; Veneria uxor Joannis Sclavi, à maxima infirmitate gutte, que sibi duravit bene per quinque menses, et ultrà, cum magnis doloribus, et anxietatibus, ex speciali devotione, et voto gesta ad dictum corpus, curata est: sanata, et posita per eam una tibia, cum crure, et pede de cera facto voto. Eisdem millesimo, Indictione et loco die vero 15. mensis Julij; Sara filia Omnibeni de Strasoldo, que patiebatur maximos dolores capitis, et corporis, posuit super sepulturam eiusdem Beatissimi unum cinctorium cereum, et facto voto ex maxima devotione curata est, et sanata ab huiusmodi doloribus capitis et corporis, eam sic graviter vexantibus.

19. Millesimo, Indictione, et locis prescriptis, die vero 29. mensis Junij. Domina Agitussa, filia quondam Pidrussij de Civitate, et uxor quondam Nicolai

de Utino constituta in presentia venerabilium virorum Dominorum Fratris Alberti Abbatis Monasterii S. Prosperi de Regio. Dni in Christi et Dni Domini Nicolai Dei gratia Patriarche Aquileiensis in spiritualibus Vicarii Generalis et Remanentium Episcoporum Concordiensis et Emonensis ac Abbatis Sextensis nec non Dominorum Guidonis Prepositi Concordiensis Matthei Canonici Aquileiensis, Gairnardi archidiaconi et vicedecani Utinensis. Fris Joannis de Montefloriano totius Fratrum Predicatorum de Utino Matthei sub Priores et Fris Angeli Ordinis Predicatorum de Utino, et multorum aliorum Clericorum, Secularium et Religiosorum Ordinum suis vocabulis expressorum, et astante ibidem copiosa multitudine utriusque sexus populi

2a. MSS. delato sibi Sacramento per D. Fr. Albertum Vicarium antedictum sue Sacramento dixit, et testificata est: Quod cum fuisset infirma iam sunt quatuor anni, et plurimum debilitata, ac inutilis de persona, et specialiter in tribus locis dicte sue Persone, videlicet in pede sinistro et in digito pollari h manus dextere, et in costa cum flanco sinistro, in tantum quod nullatenus poterat stare in pedibus, nec de predicto digito se iuvare, neque ipsum extendere digitum; Neque poterat iacere, nisi supina propter infirmitatem et debilitatem dicte coste; nec flanchi; dum ipsa Domina cuperet se portare, quia per seipsam venire non poterat, de domo vetera cuiusdam Fris Mayri de Utino sito quadam porticu, que est iuxta domum Pri Heliovantis; Et inde transivet Jacobus I Monacus, ad officium campanarum deputatus dicte Ecclesie, dicta Domina dixit eidem; non possem ego gratiam aliquam habere, aut aliquid ab ipso Domino Bertrando, olim Patriarcha Aquileiensi, in quo tantam habeo devotionem? qui respondit: Bona Domina credo quod non

h quod à manu manifestum emendantibus.

2. Fr. Petrus de Utino Ordinis Predicatorum

truffamini Et et capit indere. Que Domina respondit ad sacra Dei Evangelia non truffor, imo maximam devotionem et affectionem habeo in ipso. Et tunc dictus Monacus extraxit de tasca I sua particulam modicam Pisloidis unde indone nebea erant dictus Patriarcha tempore mortis sue tenebat in dorso: Et fricavit cum illa costam dicte Domine, ex ea parte et latere in qua patiebatur; Et recepit: Et paulo post dicta Domina capit ponere pedem in terra cum onere non poterat bene per annum et ultra; Et liberata fuit de infirmitate sua, quam patiebatur in costa predicta: Quia costa predicta nascebat cuddam os grossum, et sublevatum exterius, propter quod se iuvare non poterat; quod fuit statim, et est totaliter explanatum. Et dixit, quod cum predicta per aliquos dies Presbiter Zanetus, canonicus dicte Ecclesie, tradivit dicte Domine modicum dicte Pisloidis, cum qua fricavit sibi digitum, in quo patiebatur; Et statim capit extendere digitum, quem extendere non poterat per unum annum et ultra.

Testes, 2 ao Millesimo, indictione 2a et Loco predictis; Domina Stella vidua qd Bart-

lomei

Bartholomei, qui fuit de Vincentia, uxor Scannis de Cramariis de Utino, sic sacramen- impetrat
to testificata est, et dixit; quod cum peperisset quandam puellam, que est modo quatuor
mensium, uel circa, nomine Iulianam, et haberet modicum lactis ad nutriendum ip-
sam; ipsa uovit (forte est unus mensis, uel circa) Deo, et B. Virgini Marie, et b.
quondam Domino Patriarche Bertrando, quod si daret sibi lac ad sufficientiam et
nutrimento dicte puelle, quod offerret eidem unam mamillam cere, ponderis medie
libre: et statim habuit, et habet lac, ad sufficientiam, et ad votum suum. Anno Do-
mini 1352. Indictione 5. die 11. mensis Augusti; Brida cancellaria, posuit super
sepulturam beatissimi corporis Domini Patriarche Bertrandi duo cinctoria cerea et
ex maxima devotione, ac spe, quas gessit ad dictum corpus, à gravissima infirmi-
tate, qua detinebatur, et detenta erat per decem annos, et ultra, curata et sanata
est.

21. Eisdem millesimo, Indictione, et Loco, die 8. mensis Augusti; Focina de Fagia- Oculus ei
nea diecesis Aquileiensis, venit ad sepulturam B. Bertrandi, et posuit ad partem in- ammissus fit
feriorem capsse unum doplerium n, et aliud ad partem inferiorem; et ex voto, quod restitutus
fecit, dixit se totaliter esse sanatam à maxima infirmitate, quam habuit in uentre
dextero. Etiam sic dixit, quod per dies multos stetit cum uiro in toto mundo ui-
debat cum oculo, immo medici dimiserunt eam, credendo amisisse ~~oculum~~ oculum;
et per gratiam Dei totaliter sanata est. Dicta infirmitas duravit sibi per tres men-
ses, et ultra. Ista sunt dicta in presentia Presbyteri Nicolai Iohannis in altro Ma- Ex MS.
ni, et Presbyteri Laurentij de Utino, et Regutij negotij Domini Melioratie, et Io-
nis de Cramariis, Anno, Indictione, et loco suprascripti. Die uero x. mensis Augu-
sti. Margarussa filia quondam Pagani de Corbaco posuit super sepulturam pre-
fatam unam imaginem ceream; et ex maxima devotione, quam habuit ad beatis-
simum corpus Domini Bertrandi Patriarche, ac spe, curata et sanata est à ma-
xima infirmitate, que sibi duravit per annos quatuor et ultra.

22. Anno, Indictione, et loco quibus supra maxime, die vero xi. mensis Augusti;
Dominus Melioratia Canonicus Ecclesie S. Marie Maioris de Utino, iuratus
dixit; quod bene sex annis elapsis passus fuit dolorem ventris à parte sinis- Dolor ventris
tra; et quod per quatuor annos uel circa, ille dolor semel uel bis in mense gra- sinistri
vabat eum; sed in quinto anno quasi omni die habebat ipsum dolorem. Et sciens
quod Domina Agitussa, que per magnum tempus in costa sinistra tantam aut-
tam, et dolorem sustinuerat, quod ossa anche, dislocate erant extra iuncturam: s.
et ulcus per tactum unius petie rupte p̃ one memoriam Domini Bertrandi p̃
Patriarche Aquileiensis in qua mortuus fuit, erat sanata, et ossa in locum suum
reducta, et dolor qui fuerat continuus recesserat; habens spem, quod non debebat
perdere, tetigit se cum petia ipsa rupe, in loco, ubi habebat, et habere consueve-
rat dolorem, iam sunt septem septimane uel circa; et dixit, quod nunquam postmodum
habuit ipsum dolorem, testibus ut suprà in miraculo Domine Agitusse. Millesi-

mo

mo Indictione, loco, et die prædictis; cum dictus Dominicus Meliorantia equitaret solus ad solatium circa Vtinum per Braidam q Domini Patriarchæ, sunt anni decem; veniens transire per unum campum, equus voluit saltare, projiciens se ante: et pars anterior selle cepit eum in corpore, videlicet in inguine; sic quod medicus, qui curabat eum plus resultavit ipsum ad mortem, quàm ad uitam; et dixit ægrè, et æquus, quòd nisi permitteret se scindere, quòd nunquam evaderet à dicta infirmitate; unde Dominus Meliorantia dixit non permittere se alio modo scindere, sed potius uelle mori. Vnde dictus Dominus Meliorantia uovit se Bertrando, quod si ipse impetraret sibi gratiam, quod sanaretur à dicta infirmitate, quod diceret ob reuerentiam suam, uel faceret dici uiginti Missas. Vnde, per Dei gratiam, ob B. corporis, totaliter est sanatus, et purgatus ab huiusmodi infirmitate.

ANNOTATA. C. I.

a **Petrus** vocatur infrà num. 23. Translatus, teste Vghello, anno 1348 è Melphiensi ad Cancordiensem Sedem.

b **Joanne**, de quo in monumentis ecclesiæ Emonensis mentionem fieri prò anno 1348., auctor est idem Vghellus.

c Vocatur ibidem infrà num. 19 ac 23, **Frater Albertus, Abbas Monasterij S. Prosperi de Regio.**

d *De Abbatis istis apud Vghellum sic lego tomo 5 col 25 b.* Sunt in hoc tractu Forumiulensi tres Abbatiæ Consistoriales commendari solitæ; prima de Medio nuncupata, quam Mosa tensem esse credo, altera Rosacensis, tertia Setensis. *Abbas Rosacensis infra num. 23. appellatur* Gaiardus; *Mosacensis verò* Guido.

e. Gutta, *Podagram notat, ac subindè Paralysim*

f. *Improprij sed hic frequens loquendi modus, quo corpus sumitur pro ipso sancto: sic etiam dicitur alicuius* Corpus canonizari *in actis Beati Nicolai de Ruppe 22. Martij.*

g. *Coluntur 12. Julij,* Hermagoras, *primus Aquileiensium Antistes; ac* Fortunatus *eiusdem Diaconus, Martyres.*

h. *Polaris* digitus, *id est,* pollex. Flanco *autem Italis est latus, seù pars lateris infra costas.*

i. *Infrà num. 31. Bis dicitur* Monachus *siue* Campanarius; *credo quia olim moris ibi fuerit curæ isti adhibere Monachum, siue solitarium commorantem iuxtà ecclesiam: sic in Belgio omnes scribas, seu Ammanuenses vocamus Clericos, quia olim soli forè Clerici litteras norant.*

K. Truffamini, *idest* nugamini, *à* truffo *locus, ludus.*

l. Tasca, *Lombardica vox,* peram, *aut* crumenam, *notans, Teutonibus* Teschæ.

m. *Diplois hæc infrà num. 22. uocatur* Rupa. *Sonat autem* Diplois *uestem*

Dupli-

duplicatam seu fultam alia materia. Hic forte pro toga aut penula sumitur.

n. Doplerium, seu duplerium, cereum aut potius fanale sonat; ubi clarius inuocabitur num. 25. et 26. Ego etiam apud sepè citatos Cortusios lib. 7. cap. 13. ad an. 1320. quijs Marsilij de Carrara omnes Clerici cum singulis doplerijs incedebant. Iesumittur autem ab Italicis doppiere, quod ipsum quoque fanale significat. Cinctorium verò, de quo supra num. 18. et infra sapius, est filum cerâ obductum et tortum ad mensuram corporis eius, qui votet, uel pro quo votum fit, uel etiam ad mensuram sepulchri sacri; ut infra num. 30. 34. 40. 42. 44. 48.

o. Anca Italis coxendix est Latinis.

p. Petia, quod et Peruin, est frustum, pars, lacinia. Quod autem rupa hic vocatur, supra num. 19. diplois dicitur de sindone rubea; ubique suspicor pro penula aut toga itinerantis sumi. Confirmabor verò in suspicione meâ, si dicat Tò Rupa, uti Ropa; quod alicubi lego pro Roba, scriptum uero. Roba enim Italis significat tum vestes, tum aliam quamuis supellectilem; Galli Robe scribunt, et pro: pinè intelligunt talarem togam, reliquis vestibus superindui solitam.

q. Braida, est planities, campus.

CAPVT IV

Miracula relicta in Augusto deposita.

23. Eisdem millesimo, indictione, et loco. Die 12. mensis Augusti; in ecclesia S. Mariæ Maioris de Vtino, presentibus testibus, Venerabili in Christo Patre, et Domino D. Petro Dei gratia Episcopo concordiensi; Venerabili viro Domino Gabriele Abbate Monasterij Rosacensis Aquileiensis Diocesis; Ven. Viro Domino Guidone Abbate Monasterij Mosacensis; Venerandis viris Dominis Conrado de Carinthia, et Mattheo de Glaua canonicis Aquileiæ; Ven. Viro Raimundo Vicedecano et toto predicta Ecclesia Aquileiana de Vtino; Reuerendis Patribus Simonino de Vtino, et Ioanne de Mantua Ordinis Fratrum Minorum; Reuerendis Fratribus Matthia de Ciuitate Ordinis Fratrum Predicatorum, et Fr. Dominico de Venetijs eiusdem Ordinis, et astantibus etiam ibi multitudine copiosa religiosarum et ecclesiasticarum personarum, ac etiam populi multitudine sexus utriusque; religiosa et honesta Domina D. Mabilia, Abbatissa Monasterij maioris de Glaueia, constituta coram Ven. Viro Domino Fr. Roberto, Abbate Monasterij Sancti Laurentij de Leuerinis, in Christo Patre et Domino Domino Nicolao Dei gratia et Sancte Sedis Aquileiensis Patriarche in spiritualibus Vicario generali, et eo per ipsam Dominam Abbatissam Sacramento, dixit: et testificata est, quod cum fuisset infirma infirmitate vomitus quarena dicebat, et doloris stomachi passa fuisset, iam sunt quatuor anni elapsi, sicut publicum, et notorium est in tota patria Foro-iulij, et maximè in ciuitate Glaueiæ; et non potuisset opera aliqua vel industria medicorum liberari, expensis multis medicaminibus diuersorum medicorum de diuersis locis et ciuitatibus, [illegible]

nocte, videlicet de mense Augusti proximè preterito, prima die Sabbathi à post festum beate Virginis, sibi in visione venit corpus beatum olim bone memorie Domini Patriarche Bertrandi [et eidem offerret duos cereos octo librarum cere, et duas libras olei pro luminaribus, et faceret dici Missas. septem. Quo facto, statim omnis infirmitas sibi cessavit] et tunc cum excitata esset, ipsa votum emisit, quod si virtute, et meritis ipsius ab infirmitatibus liberaretur huiusmodi, ipsa quam citius haberet opportunitatem seu convalescentiam sui corporis, personaliter visitaret corpus predictum Domini Patriarche Bertrandi; et eidem offerret duos cereos octo librarum cere, et duas libras olei pro luminaribus, et faceret dici Missas septem. Quo facto, statim omnis infirmitas sibi cessavit, et totaliter sanata remansit.

24. Millesimo, indictione, die, et loco suprascriptis. Andreas de Ragonea Diocesis Aquileiensis, iuramento suo dixit, quod quatuor annis stetit infirmus in hospitali S. Marie Magdalene de Utino, iacens continuè in lecto, gutturosus, et contractus, non valens ambulare, nec se movere: votum fecit Deo et Virgini Marie ac beato Patriarche Bertrando quod si liberaretur poneret duos pedes cereos ad sepulturam dicti Domini Patriarche Bertrandi. Quo voto emisso surrexit, et cepit ambulare et ambulat quotidie, taliter quod in festo S. Marie de mense Septembris visitavit ecclesiam S. Marie de Monte

25. Predictis millesimo, indictione, et loco, die verò 13. mensis Augusti; dum ego Presbyter Joannetus starem in domo mea ad balconum b domus mee post grandium; venit ad me Dominicus, Monachus ecclesie S. Marie de Utino, qui dixit mihi, quod irem citò ordinare c unum hominem, qui est in periculo mortis, scilicet in portâ de Aquileia iuxtà gurgitem. Et dum ego veni ad istum hominem causa dandi sibi penitentiam; inveni eum in lecto laborantem in extremis, et sine intellectu, et loquela. Et dum uxor sua multum fleret, et doleret de marito suo, quia sic videbat eum mori sine Penitentia, et Eucharistia; ego Presbyter Joannetus vocavi eam, et dixi sibi, quod incontinenti debeat ipsum recommendare B. Marie Virgini, et filio suo, et B. Bertrando; quod si habet potestatem, et virtutem impetrandi cum Domino nostro Jesu Christo gratiam aliquam, quod ipse impetret, ut possit recipere Penitentiam, et Corpus Christi, antequam sic moriatur: Unde in continenti dicta mulier, cum maxima devotione, et affectione, flens ante lectum dicti mariti sui, vovit ipsum B. Bertrando, et ipsam semper diem sue passionis ieiunare, et suam sepulturam cum uno mantili lineo cooperire, et unam imaginem de cera in sepultura sua ponere. Facto voto, ego recessi à dicto infirmo d cum dopleno d benedicto in manu sua dimisso, credendo ego, et nonnulli circumstantes, ipsum veraciter mori. Facta predicatione Domini Episcopi Emonensis qui illa die in ecclesia maiori predicavit, venit ad me filius dicte mulieris, quod ego citò debeam venire, quia recuperatus est ad intellectum, sed non ad loquelam. Cumque reverterer ad dictum infirmum, inveni eum in bona memoria, et perfecte

sea

EX MS

EX MS

Vnum maximam gratiam obtinuisse à beatissimo corpore Bertrandi, quæ
[illegible] fuit; videlicet quod dum esset per annum unum et duos menses nar
[illegible] et nec saltaretur aliandam gratiosiorem infirmitatem incurrisset
h etticam h et ŋ̃ orthicam, et à multis melius valde doctis, et precipuè ab infrascrip
to fuisset mortuus; et homo qui à dicta infirmitate evadere non poterat, derelic
tus fuisset, videlicet à Magistro Iohanne de Aquileia, in curatus Austris somno
nante et quodam suo Medico de Padua qui curavit Dominam comitissam de
Tisono et Magistra Azaro de Vitino; facta voto beatissimo corpori Domini Bertran:
di, pro gratiam Dei, et eius gloriosæ Matris sanctæ Mariæ, immunque beatissimi
corporis præcitus et interpositione, incontinenti cœpit meliorari, et taliter quod to:
taliter sanatus et curatus est ab huiusmodi tam gravi morbo, seu infirmitate.
M.Cclesimo, indictione, et loco præfatis, die 23. mensis Augusti, fuit dictus Ug:
de Vtino gratiam habuisse à beatissimo corpore Bertrandi, quia cum esset
infirmus in lectibus taliter quod nihil [illegible], venit ad eum [illegible]
[illegible] beatissimi Corporis Domini Bertrandi [illegible] sic facto
totaliter sanatus est.

Contractio et immobilitas corporis

29. Millesimo, indictione, et loco prefatis, die 24. mensis Augusti; ego Ber:
tus de Vtino testificor verbiliter testimonium veritatis, et veritatem dico,
sic Deus mè adiuvet; quod filius meus Guillelmus habuit maximam gratiam
à B. Bertrando, de infirmitate quam passus est per tres annos, et ultra,
tali modo quod non [illegible] de lecto, nisi cum maxima difficul:
tate, et tono ululando. Vnde I, cum essem una die in Portu-gruario cum
Beno Picecatigno dicte terre, et eidem exponerem, et lamentarem infirmi:
K tatem ipsius filij mei, ac dolorem et malinconiam K; quos de hoc sustinebam;
ipse mihi dixit, et consuluit, quod ipsum filium meum recommendarem cum
voto emissione B. Bertrando, cum Domino nostro intercedente, qui
infinita facit miracula die quasi qualibet, videlicet [illegible] et variis,
et gravibus infirmitatibus detentos, curando, et sanando; ut ipso ipse filio
meo intercedente [illegible] eius liberationem et sanitatem apud Dominum
nostrum Jesum Christum et eius gloriosissimam Matrem S. Mariam. Unde
cum reversus fuissem in Jerusalem, in domo mea solite mansionis vocei
eundem filium meum B. Bertrando, cum promissione de visitando eius sepulturam,
si eum sanitati pristine restitueret. Quo voto sic facto, incontinenti ipse in crastinum de mane ad Ecclesiam, ad audiendam Missam, causa orandi beatissimam Virginem Ma
riam, et B. Bertrandum, pro restitutione eidem meo filio restituenda. Qua Missa dicta, et
per me audita, et factis orationibus antedictis, redii ad domum; ubi inveni dictum filium
meum ab huiusmodi eius infirmitate curatum et sanatum, et circumcirca domum eundem.
Quo sic sano per me viso, debitas laudes reddidi omnipotenti Deo, et eius Matri Virgini
gloriosæ ac B. Bertrando, cuius precibus tam pio sanatus, et liberatus fuerat.

30. Eodem millesimo, indictione, et loco, die 28. mensis Augusti; Catanna

uxor

[illegible] Monicas de[illegible] Perhibeo testimonium veritatis, et veritatem dico, sic Deus me adiuvet, quòd habui maximam gratiam à B. Bertrando: nam cum ego Catarina valdè fuerim infirma, et steterim in lecto assiderata, per talem modum, quod non poteram me movere, neque ire, neque me sustentare super meis pedibus sine báculo in manibus meis, nec elevare personam meam à terra nisi valdè parum; stando sic in infirmitate per quatuor annos, et ultrà; videns me in tanta tribulatione, angustia, et miseria constitutam, rogavit cum lacrymis maritum meum, quòd me conduceret, uel conduci faceret ad sepulturam B. Bertrandi, quem audiveram multis de presenti miraculis coruscare, et à quo sperabam sospitatis gratiam impetrare, et etiam obtinere. Qui quidem maritus meus me statim super uno curru conduxit ad sepulturam eiusdem B. Bertrandi: et dum stetissem per duos dies circà capsam, in qua erat corpus ipsius, vovi cingere sepulturam ipsam cum uno cinctorio de cera. Et ipso voto sic facto, statim incepi me erigere, et elevare à terra: unde per Dei gratiam, et B. Mariæ Virginis, Beatique Bertrandi precibus, et intercessione, ab eadem infirmitate seruata sum: quibus tunc, et ante laudes debitas retuli, atque infinitas gratias egi.

ANNOTATA. C. I.

a Que fuit 10. Augusti anno 1351. Cum enim hæc deponantur hic in Arg. an. 1352, dicaturque ejus apparitio facta esse mense Augusti proximè preterito, prima die Sabbati post festum B. Virginis; intelligendus utique est Augustus anni 1351 quo Festum B. Virginis Assumptæ, id est dies 15. Mensis, incidit in feriam 6. seu Sabbatum sequens celebritas, fuitque die 20.

b Balconum, non male Podium, aut Exedram, seu locum extra [illegible] prominentem uitreas, accipimentarium à Palco suggestu. Vtrumque verò per Longobardos Italis iniectum à Teutonica radice Balk. trabs.

c Ordinare hominem hic dicitur, pro administrare ei Extrema Pœnitentiæ, atque Eucharistiæ Sacramenta.

d Sine Cereo benedicto, uti supra notauimus. Observavi hic etiam [illegible] cereo benedicto in manu.

e Ora pro Tempus.

f Immanitas, defectus sensuum, deliquium; et sic etiam Belgicis dicimus Ydelheyt.

g Burgum, id est Suburbium Vrbenæ Aquileiam versus.

h Sic uulgò nominatur Febris Hectica.

i Ortis est, quam Limen amnis, fluctore Sabellico, perfluit, non multum [illegible] Concordiam. Semiemporium Patriæ hoc tempore (Sabellici) ob Venetarum Germanarumque mercium frequentem illuc convectationem

κ Vox omnino Italica, pro melancholia.
ł Asideratus vox italâ est frigore rigidus: Latino-barbarè loquentibus accurgatur, pro tactus Paralysi

CAPVT V.

Miracula Mense Septembri descripta

Devotiones et orationes facte Mense Septembris

31. Anno Domini 1351 indictione 5 die 3. mensis Septembris; Jordanis de Rudario dixit, quod cum esset quadam nocte in lecto, et dormiret iuxtâ quandam suam parvulam filiam, etiam dormientem in cunis iuxtâ lectum suum; excitatus à somno, invenit dictam suam filiam extrâ cunas in terrâ cecidisse, et unum brachium eidem fractum esse, videlicet dextrum. Quo sic invento, timens ne dicta puella ob hoc moreretur; fecit eam mederi, et sibi provideri ut melius potuit, per Magistrum Gasparinum: et nihilominus vovit B. Bertrando, dicendo, quod si eidem filiæ suæ sanitatem restituveret in dicto brachio, poneret et offerret super capsam, in qua reconditum erat corpus eius, unum brachium de cera. Quibus promissione, et voto sic factis, paucis diebus elapsis, puella libera et sanata fuit à dicto morbo, ex devotione dicti B. Bertrandi. Millesimo indictione, et loco prædictis, die verò 7. mensis Septembris; Joannolus de Lesono posuit super sepulturam Reverendissimi Domini Bertrandi, et eidem voverat | unum caput de cera; qui ex maximâ devotione et voto facto, liberatus fuit à dolore maximo, quem passus fuerat, et patiebatur in capite per plures dies. Eisdem millesimo, indictione, et loco, die verò 8. mensis Septembris; Sot Jonamusa, posuit super sepulturam Domini Bertrandi curatus, et sanatus est. Et de hoc testis est Jacobus Monachus sive campanarius dictæ Ecclesiæ.

Curatur dolor capitis

32. Millesimo, indictione, et loco prædictis, die verò 9. mensis Septembris; Dominica de Utino, commorans in burgo S. Lazari dictæ terræ Utini, posuit super capsam beatissimi corporis Domini Bertrandi olim Patriarchæ, unum oculum de cera; quæ ex devotione, et voto, quod fecit propter infirmitatem, quam passa fuerat per quatuor menses et ultra, et tunc patiebatur in oculo, per Dei gratiam, et dicti Beatissimi corporis merita, et intercessiones, ab eâdem infirmitate sanata est totaliter, et curata. Anno, indictione, et loco prædictis, die verò x. mensis Septembris; Venetia, filia Domini Cortellarij, posuit super capsam corporis B. Bertrandi unum caput de cera; et ex voto per eam emisso à maximo dolore capitis, quo detenta, et gravata fuerat per multos dies, curata est, et restituta pristinæ sanitati. Millesimo, Indictione, et loco prædictis, die x. mensis Septembris, Domina Catarina, uxor Joannoli de Lesono, posuit unam imaginem ceream super sepulturam seu capsa B. Bertrandi, quam ponere voverat pro marito suo; de quod votum, et ipsius satisfactione dictus viri mariti à maxima egritudine curatus,

Sanatur malum oculorum et visus

et

et sanatus fuit.

33. Anno, indictione, et loco suprædictis, die verò 15. mensis Septembris; Catarina de Corta de Domo Vtini, dixit et testificata fuit, se à beatissimo corpore Bertrandi, in persona filij sui Nicolai maximam gratiam obtinuisse; ex eo quod cum dictus eius filius per multos dies fuisset, et tunc esset valdè debilis, et infirmus; ipsa, timens de morte ipsius sui filij, eum sacramentalè vocavit, et portata fuit, quod se recommendaret corpori B. Bertrandi, et eidem voveret aliquid se daturum quia ut intellexerat multum eum iuvaret. Qui quidem Nicolaus eius filius, quia pauper, devotè corde vovit eidem beatissimo corpori, quod si eum de huiusmodi ægritudine liberaret, personaliter sepulturam, et corpus ipsius visitaret, eique offerret unum cereum ponderis duorum librarum. Ob cuius voti emissionem, et satisfactionem ac devotionem quam, dicit mater ipsum eius filium à dicta infirmitate, per Dei gratiam et ipsius Matris Virginis gloriosæ ac beatissimi Bertrandi merita, et intercessiones, sanatum esse totaliter, et curatum. *Mrtuus unus*

34. Eisdem millesimo, indictione, et loco, die 16. mensis septembris; Joannes filius olim quondam Manchini hospitis, dixit; cum ipse iuvisset ad inducendum Leni de Amea, in reversione sua invenit filiam suam valdè infirmatam; et quasi in mortis periculo constitutam: ex qua infirmitate ad tantam pervenit debilitatem, quod plus speraretur de ipsius morte quam vita; pluriesque candella in suis manibus fuit imposita, quia videbatur expirare: Tandem verò pater, dolens de sua filia, et eius morte, devotè recommendavit eam beatissimæ Mariæ Virgini, rogavitque B. Bertrandum, et vovit eidem, quod si posset eidem suæ filiæ impetrare gratiam, et restitutionem sanitatis, ipse iret cum dicta eius filia ad sepulturam eius; et tingeret capsam, in qua recondituum erat corpus suum cum uno cereo ponderis ac cera. Vnde facto voto, et promissione huiusmodi, filia totaliter sanitati pristinæ est restituta. Imo (ut dixit) attentis signis fuit à mortuis quasi resuscitata: et hoc per gratiam, et misericordiam Domini nostri Jesu Christi, et eius Matris virginis gloriosæ, ac merita, et intercessiones B. Bertrandi. *Et altev conua: lescunt*

35. Millesimo, indictione, die et loco prædictis; Annussa, quæ moratur in Vtino propè ecclesiam sanctæ Mariæ Virginis, dixit; quod cum ipsa phlebotomiam fecisset in brachio dextro, elapsis tribus mensibus, tantus dolor, tantaque infirmitas ipsam invasit in brachio, quod non poterat se ~~iuvare~~ iuvare nec movere de brachio, imo brachium ipsum totum nigrum, et tumefactum erat. Ex quo dubitans vovit B. Bertrando offerre unum brachium cereum, si sanitatem in brachio restitueret eidem. Quo voto sic facto per ipsam, statim ipsius brachij sanitas sibi fuit per Dei gratiam, et B. Bertrandi preces, et merita totaliter restituta. Millesimo, et indictione prædictis, die 18. mensis Septembris; ego Jacobus filius Leonardi Vtinensis, commorans propè furnum Domini Elienæ, perhibeo testimonium veritatis, et veritatem dico, sic Deus me adiuvet; quod habui maximam gratiam à B. Bertrando. Quia cum essem valdè infirmus, et debilis, pro- *Bra[illegible] [illegible] rescens [illegible]*

Tebru[illegible] [illegible] multa[illegible] osta

pter

Sua antiqua
vocata fuerit

pter febrem tertianam, que mihi duravit per duos menses, et ultrà, ego multa, et infinita vota infinitis sanctis feci ob hoc. Que cum demum nihil mihi proficerent, recommendavi me B. Bertrando, et eidem una dierum cum essem in lecto, et ipsa febris me graviter opprimeret, et detineret, taliter vovi; videlicet, Ego promitto et voveo Deo et B. Marie Virgini, ac B. Bertrando, quod si ipse me iuvabit evadere ab ipsis febribus, ego visitabo eius sepulturam, et super altare S. Marie, ob ipsius reverentiam unam ceream faciam celebrare. Quo voto sic facto, incontinenti per gratiam Domini nostri Iesu Christi, eiusque genitricis Virginis gloriose, ac preces et merita B. Bertrandi, fui à dictis febribus derelictus, et restitutus pristine sanitati; cui sit laus et gloria per infinita seculorum seculorum. Amen.

Invocato
B. Bertrando
beneficium

Venit ad
observationem
indictorum à
nobis

36. Eisdem millesimo, indictione, et loco, die verò ultimo mensis Septembris; Alaquensis Cusandria, sacrista Guidonis pictoris, Utini commorantis, posuit super capsam in qua reconditum est corpus Reverendissimi Domini Patriarche Bertrandi unam imaginem de cera. Et ob hoc ab ipso Domino Bertrando maximam gratiam habuisse dixit, que fuit talis: Videlicet, quod dum predictus Guido passus fuisset à festo sancti Ioannis de mense Iunij, usque in presentem diem quandam infirmitatem etica nuncupatam, que ad tantum ipsum adduxerat, quod fatum trahere non poterat, nec emittere; immò pulmonem expuebat, et tantam tussim patiebatur in pectore, quod mori totaliter videbatur; ac ab omnibus medicis fuerat derelictus, tanquam persona, que, ut dicebant) non poterat evadere ab infirmitate eadem; vovit B. Bertrando, quod si eidem Guidoni sanitatem impetraret, ac redderet de infirmitate predicta, eius sepulturam visitaret, et super ipsam imaginem ceream ad formam hominis, trium librarum et valoris quadraginta frixoriorum apponeret et offeret. Unde facto voto dicto per Dei gratiam, et B. Bertrandi merita, totaliter sanatus est à dicto infirmitate.

Sanatus à
infirmitate

ANNOTATIO. C.I.

a. Quod genus, moneta, et cuius valoris fuerint **Frixoria**, ignorare se eo die fatentur Foro-Iulienses interrogati: suspicantur autem nummum fuisse Frixorij, seu sartaginis formam referens, vel impressam sibi habens.

CAPVT. VI.

Miracula mense Octobri, ac Novembri deposita.

Incipit de quodam
infirmo caduco

37. ANno Domini 1352. indictione 5. die 3. mensis Octobris; Vrsula de Vergesto, Utini commorans de presenti in burgo Aquileia, dixit, magnam gratiam à B. Bertrando habuisse, et obtinuisse. Nam cum passa fuisset per multos dies, et tunc pateretur maximum dolorem in capite, vovit se ovoui B. Bertrandi daturam unum caput cereum, ut eidem succurreret

Contrà

contrâ dolorem huiusmodi. Quo voto sic facto, statim per Dei gratiam, et sanctissime Mariæ Virginis, ac B. Bertrandi merita, et intercessiones, extitit à dicto dolore sanata. Millesimo, Indictione, et loco prescriptis, die 4. mensis Octob; manus dixit Domina Lippa, uxor Ioannis de Bononia, se maximam gratiam obtinuisse à corpore B. Bertrandi: quia cum ipsa per magnum tempus in digito indice suę manus dextræ, tantum dolorem, et tantam infirmitatem habuisset, et sustinuisset, quod manum credidit amittere; vovit corpori B. Bertrandi quod si à dicta infirmitate eam liberaret, unam manum ceream offerret eidem. Unde per Dei gratiam, et B. Bertrandi merita atque preces, facto huiusmodi voto, statim ob devotionem, quam habuit ad ipsum corpus, sanata est in ipso digito. dentium

Millesimo, indictione, et loco, quibus supra, die verò 5. mensis Octobris; ego Bartholomeus, Rector Scholarum Utini, perhibeo testimonium veritatis, et veritatem dico, sic Deus me adiuvet; quòd dum pranderem uno dierum, uxor mea Sophia conquesta est de maximo dolore dentium ultrà modum; et rogata à me ut pranderet, dixit se nullo modo posse comedere ex nimio dolore dentium—. Ui; dixi; Fac votum omnipotenti Deo, et B. Mariæ Virgini, ac Patriarchæ Bertrando, quòd tu dabis prandium duobus pauperibus amore ipsorum, ut liberent te ab isto dentium dolore. Que statim fecit dictum votum, et statim facto voto cessavit dolor, et mox liberata fuit. Laus sit omnipotenti Deo, et B. Mariæ Virgini, ac B. Bertrando, cuius meritis, et precibus tam subito sine mora assiqua dentium sedavit dolorem, et dictam uxorem ità perfectè, et subitò liberavit.

38. Millesimo, indictione, et loco prędictis, die verò 13. mensis Octobris; Nicolaus dictus Dos, qui moratur in burgo Pescolis Utini; dixit se gratiam maximam habuisse, et obtinuisse à B. Bertrando; quia cum ipse iuisset ad venationem leporum die tertio exeuntis mensis Octobris, ipso die cepit duas lepores vivas: et cum reversus fuisset domum suam, et suę uxori dixisset se velle in crastinum Domino Patriarchæ dictas lepores præsentare; ipsa eius uxor consulendo dixit, quod non erat bonum dicta die, quę erat Veneris, ipsas lepores præsentare. Sed quod in crastinum rediret ad venandum, et si posset alias capere, omnes tunc præsentaret; ex quibus pluribus maior sibi succederet honor, quàm de duabus tantùm. Unde Nicolaus ipse, iuxtà uxoris consilium, ipsa die non præsentavit; sed in crastinum rediit ad venandum; et cum inveniisset unam leporem iuxtà quoddam sepe a, seu ad pedem unius sterpi b, et voluisset descendere de equo, causa capiendi eam; subitò invasit eum tantus dolor in tibia, quòd videbatur mori. Et cum voluisset pluribus vicibus ascendere equum, et non potuisset; tandem ascendit, cum magna tamen difficultate, et labore. Et cum revenisset domum, uxor eius interrogavit ipsum qualiter sibi erat. Qui respondit ei quòd male; et narravit sibi de dolore, qui eum invaserat, et propter quem in aliquo loco stare non poterat.

a
b

[illegible] Vxor ne respondit: Sic quod vos dilexistis B. Bertrandum Patriarcham in vita sua et ipse e conuerso vos dilexit: Ideo ergo quod vos habeatis devotionem ad ipsum, et quod vos faciatis aliquod votum ad ipsum, saltem de veni[illegible] ad sepulturam; Quia credo et spero quod vos iuuabit: Ideo coram quibusdam [illegible] nominatis vobis corpus suum, quia habet veram claues cognoscit [illegible] vita vestra et secundum, et Joannotus de Sorio habet filiam. Quo quidem Nicolaus ne respondit Si haberem Episcopum Sanctum habere ambas claues, libenter visitarem corpus suum. Sed gratiam aliquam non [illegible] à carnoto quia [illegible] quod mihi contrarium in questione mea [illegible] dictus transactis. Demum vero dictus Nicolaus, videns et cognoscens se sentire dictam eius infirmitatem, recepit et multiplicare et non minuere. Una nocte videlicet decimatertia Mensis Octobris, dum iaceret super lecto, et dolores cum diro torquerent, infra se locutus sic est dicens: O Deus! multi vadunt ire Romam, et ad S. Jacobum, et ad S. Nicolaum, qui sunt ita remoti ab hinc, et gratias ab eis obtinent; numquid ego potero gratiam obtinere ab isto Beato D. Bertrando qui sum ita sibi vicinus? Et his dictis recommendavit se beatissime Marie Virgini et eius filio glorioso, ac B. Bertrando, ut apud eos sibi gratiam impetraret liberandi ab huiusmodi infirmitate, et doloribus suis, vovitque ieiunare diem, vel vigiliam Passionis dicti B. Bertrandi, vel unam Missam ob eius reverentiam facere celebrari, et ad presens sepulturam illius [illegible] personaliter visitare et ibidem unam tibiam ceream offerre. Unde iuravit ad sancta Dei Evangelia quod incontinenti, facto voto, et promissione huiusmodi, fuit, et remansit totaliter ab eadem infirmitate sanatus, ob reverentiam, et devotionem, quam habuit ad B. Bertrandum Patriarcham.

[illegible] vero

40. Millesimo, indictione, et loco prescriptis, die vero 19. mensis Octobris. Dixit Leonardus Corcanius, qui morabatur in burgo Aquileie Utini, se gratiam maximam habuisse à corpore B. Bertrandi pro filio suo. Quia cum ipse iuisset [illegible] videbatur, ad complendum unum votum pro filio suo per eum emissum et factum; scilicet ad ecclesiam S. Cantaleonis, et in ipsa ecclesia unam Missam faceret celebrari; subito invasit proprium filium tanta infirmitas quod pater credidit ipsum mori. Sed pater dictus eius filium recommendavit B. Marie Virgini, et eius filio glorioziissimo; vovitque B. Bertrando, quod si redderet eidem suo filio sanitatem, ipsum ad eius sepulturam conduceret, et eam cingeret cum uno cinctorio cereo. Quo voto sic facto, statim puer, per Dei gratiam, et merita B. Bertrandi, à dicta infirmitate sanatus est. Eisdem millesimo, indictione, et loco, die 22. mensis Octobris; Bartholomeus quondam Bertucci, de Tasinis de Bononia, visitavit corpus B. Bertrandi; qui ex devotione magna, quam gerebat ad ipsum, dedit et obtulit unum annulum aureum in manu sua.

41. Anno, indictione, et loco predictis, die vero 22. mensis Octobris predicto; Franciscus Caligarius, filius Joannis Cermis, qui nunc moratur in caligariis, dixit obti-

nuisse

nuisse pulchriam, et magnam gratiam à corpore B. Bertrandi. Nam cum haberet tantam infirmitatem in una eius auricula, quod nihil posset audire, ob fidem quam habebat, et gerebat ad corpus B. Bertrandi, ac devotionem, vovit eidem offerre unam auriculam ceream, et à dicta infirmitate, per Dei gratiam, et B. Bertrandi merita, totaliter sanatus est. Millesimo, indictione, et loco predictis die 23. mensis Octobris; dixit Domina Palma, uxor Petri de Brassano, quod habuit gratiam maximam à corpore B. Bertrandi. Quia cum maritus suus haberet rixam, et questionem cum quodam vicino suo, per quem erat taliter accusatus, quod mortem incurreret; ipsa recommendavit eum Beatissimæ Mariæ Virgini, et filio suo, ac B. Bertrando; eis humiliter supplicans, quatenus ipsum ab huiusmodi tribulatione, et morte periculi liberare dignentur: et voto facto seu emisso, eodem die incontinenti; ambo invicem sunt pacificati et concordati, seu boni amici facti.

42. Millesimo, indictione, die, et loco suprascriptis; Gemma uxor Jacobi Becani, qui morabatur in Grazzano, dixit, se maximam gratiam obtinuisse à corpore Beati Bertrandi. Quia cum filius suus per multos dies passus fuisset, et tunc pateretur morbum caducum; recommendavit ipsum Beatissimæ Mariæ Virgini, et gloriosissimo filio suo; ac vovit B. Bertrando, quod si faceret eum evadere à dicto morbo, offerret et poneret super eius sepulturam, ad ipsius beati corporis reverentiam, et commemorationem huiusmodi gratiæ, sibi taliter impetratæ, unam imaginem ceream. Quo voto sic facto, ab illa hora in antea non habuit amplius, neque passus fuit dictum morbum; sed per Dei gratiam et ipsius beati corporis intercessionem, à dicto morbo liber evasit, et sanus. Eisdem millesimo, indictione, et loco, die verò 24. mensis Octobris; Soprana de Sacilo quondam Madaloti, constituta in presentia venerabilium virorum Dominorum Raimundi Vicedecani maioris ecclesiæ sanctæ Mariæ de Vtino, Magistri Petri de Regio, Domini Veliorantiæ, Domini Zanetti, et Domini Simonini, canonicorum Vtinensium, delato sibi debito Sacramento, per suprascriptum Dominum Vicedecanum; dixit, quod de mense Iunij proximè futuro erunt duo anni, quibus nusquam potuit ire absque cruciatibus à et hoc dixit sibi accidisse, dum laboraret in quodam campo. Demum audita fama et miraculis, quibus vigebat B. Bertrandus, vovit visitare, et visitavit sepulchrum ipsius, ut pro ipsa, et eius restitutione ad sanitatem intercedere dignaretur. Quo voto sic facto, et sepulchro B. Bertrandi per dictam infirmam personaliter visitato; ipsa optimè, et sine cruciatibus, vel alio quovis adminiculo incepit ire, et presentialiter ibat, prout publicè ab omnibus visa fuit. Dominicus, quondam Almerici de Hospitali, constitutus in presentia predictorum, dixit, suo Sacramento delato eidem per suprædictum Dominum Vicedecanum, quod vidit predictam Sopranam infirmam in domo sua, et etiam in Sacilo infirmam, et cum cruciatibus incedentem ut premittitur.

43. Millesimo indictione, et loco prædictis, die verò vltimo mensis Octobris.... Vxor quondam Domini Federici de Savorgnano, perhibeo testimonium veritatis, et veritatem dico, sic me Deus adiuvet, quod habui magnam gratiam à B. Bertrando. Nam cum essem valdè infirma præ nimio dolore capitis, et ob febres tertianas, quas passa fueram, et patiebar; vovi corpori B. Bertrandi, quod si removeret à me prædictum dolorem capitis, et febres tertianas, quas passa fueram, et patiebar vovi corpori B. Bertrandi, quod si removeret à me prædictum dolorem capitis, et febres tertianas, primam viam quam facerem, mihi restituta sanitate, sepulturam ipsius visitarem, et cingerem uno cinctorio. Quo voto sic facto incontinenti per Dei gratiam et misericordiam, et beatissimæ Mariæ Virginis, ac intercessionem beati corporis à dictis infirmitate et dolore sanata fuit. Sit Laus Deo omnipotenti, et B. Mariæ Virgini, ac B. Bertrando, cuius precibus et meritis tam citò liberata fui. Anno 1382. indictione 5. die tertia mensis Novembris.. Ego Dominicus filius Zerini de Vrino, perhibeo testimonium veritatis, veritatemque dico, sic me Deus adiuvet; quod cum filius meus Stephanus infirmaretur vltrà modum, taliter quod credebam ipsum amisisse, vovi B. Bertrando, quod si restitueret eum pristinæ sanitati, visitarem tunc cum ipso meo filio sepulchrum eius, ibique offerrem unam imaginem ceream. Vnde per gratiam Dei, et B. Bertrandi meritа, sanatus est.

44. Millesimo, indictione, et loco prædictis, die verò 23. mensis Novembris; ego Iusta, uxor Conciani de Strossis, perhibeo testimonium veritatis, et veritatem dico, sic me Deus adiuvet; quod habui maximam gratiam à B. Bertrando; quia dum essem in quodam campo meo, subitò invasit me quedam infirmitas in parte sinistra meæ personæ; et talis ac tanta, quod amisi visum, auditum, et loquelam, ac fui totus peritus et contractus in brachio, ac pede sinistris. Videns me in tanta tribulatione, et infirmitate constitutam, cum maxima devotione, et affectione, vovi B. Bertrando visitare eius sepulturam, et capsam, in qua recondituum erat corpus eius, cingere cum uno cinctorio cereo ut ipse mihi restitueret sanitatem meam. Quo voto sic facto, mox liberata fui ab omni dolore, et infirmitate prædictis: sit Laus Deo omnipotenti, et Beatissimæ Mariæ Virgini, ac B. Bertrando, cuius precibus et meritis tam citò et sine mora infirmitas mea sanata est.

45. Eidem millesimo, indictione, et loco, die vltimo mensis Novembris; Domina Vnigundis suo Sacramento dixit, quod quidam suus filius duorum annorum, nomine Petrus Fredericus, fuerat et erat tam gravi febre gravatus, quod totaliter credebatur per dictam suam matrem, ac etiam per patrem, et nonnullas alias mulieres ibidem astantes, de hac vita transire. Et iam dicta eius mater posuerat in manu ipsius pueri candelam, quia erat quasi totus frigidus, et expirare videbatur. Demum verò candela prædicta consumpta, benè de una spana, e, mater eiusdem pueri, reducens ad sui memoriam B. Bertrandum, et eius miracula noviter facta; devotè flexis genibus, in præsentia supra-

dictorum Dominorum Matthei et Conradi fratrum eiusdem loci, vovit B. Bertrando, quod si impetraret dictum eius filium restitui pristinę sanitati, ipsa duceret eundem puerum ad visitandum sepulchrum eius, et manibus propriis ipsius pueri pręcingi faceret dictum sepulcrum cum una candela cerea. Quo facto, coram omnibus prędictis puer aperuit oculos, et miraculosè liberatus est, et sanus perfectè factus, per gratiam Dei et merita B. Bertrandi. Ego Christophorus quondam Pagani de Carynaco, Imperiali auctoritate Notarius, prędictis omnibus interfui, et rogatus fideliter scripsi, presentibus Dominis Raymundo Vicedecano, Guidone, Joanne, et aliis pluribus.

Mirè ... reddatur

ANNOTATA. C. I.

a. Sepe *neutrius generis hic, pro* seps, *sive* sepes *feminini*

b. Sterpum *vel* Sterpus *ponitur pro* Stirps, *quod arbustum Italis.*

c. Cividatum, *trans Nadisonem* x.p.m. *Vtino in Orientem distat, in sanuti scribitur* Cividal.

d. *Id est fulcris diminutivum à* Krucka, *sub axillare fulcrum, formam* T *referens. ecgraphum malè habebat* Chuchiglijs.

e. Sive Spanna *Italis,* Spann *Germanis* Span *Belgis et Anglis,* espan *Gallis; spatium scilicet quantum pollex et digitus auricularis distensi attingere possunt: à verbo* Spannén, *tendere.* ex MS.

CAPVT VII.

Miracula mense Decembri anni 1352. *et anno* 1353. *deposita*

46. Anno Domini 1352. indictione 5. die 14. mensis Decembris; in capella maioris Ecclesiæ S. Mariæ de Vtino, presentibus discretis, et venerabilibus viris Dominis Guidone Prepositi concordiensi, Raimundo Vicedecano prędictæ ecclesiæ, Guidone, Joanne, Joannetto, Nicolao de Samerdenga, Simonino, Francisco nepote Domini Meliorantiæ, Canonicis dictę ecclesiæ, et alijs; Domina Riquindis, uxor Fradoni de Brazaco, constituta in presentia prędictorum venerab. Virorum et mei notarij infrascripti, delato eidem debito Sacramento per prefatum Dominum Raimundum Vicedecanum, juravit corporaliter ad sancta Dei Evangelia, vera esse quę infrà deponet seu dicet. Et primo, videlicet, quòd de anno a presenti et mense Augusti proximè preterito, in festo S. Mariæ Virginis, cum essem gravissimè infirmata in mammilla sinistra, per duos menses et ultrà, cum dolore quodammodo insupportabili; et dicta mamilla esset dura facta sicut lapis, multaque remedia medicorum, tam flebotomiæ quam alia, per ipsam fuissent adhibita, et nihil profuisset, imo dolor semper crevisset, et auctus fuisset, dicto tamen die ipsa Domina convenit, cum Domina Rodulphina de Vtino eius sorore, in Ecclesia S. Mariæ de Plaino, conquerens de dolore suo prędicto; à qua tale recepit consilium: videlicet quòd

Mammilla, ubi lapis dura

Dolor facit, rabm. ... em emittit et curatur

quod votum facerèt beato Bertrando Patriarchę olim Aquileiensi. Que statim, audito consilio huiusmodi vovit cum magna devotione visitare sepulcrum dicti B. Bertrandi Patriarchę, et ibidem offerre unam mamillam ceream. Quo voto sic facto, incontinenti coram dicta sorore sua, Anzida Barbeno, fratello eius marito, et quibusdam aliis, miraculosè sanata dicta mamilla exivit: et cessavit dolor, et tumefactio recessit, ac sanè liberata et sanata fuit.

Simulter curantur sè ores periculo sę

47. Millesimo, indictione, et loco predictis, die sequenti mensis Decembris; cum dicta Domina Anziundis fuisset reversa ad domum suam, invenit quandam suam famulam, nomine Tuscam, etatis annorum 17. que fuerat gravata et infirmata gravibus febribus; cui dum febribus ipsis graviter opprimeretur, et de remedio suam Dominam consuluisset, domina ipsa tale consilium, et remedium impertivit; videlicèt quod se recommendaret beato Bertrando Patriarchę, per quem ipsa etiam ab infirmitate sua mammillę liberata fuerat; votumque aliquod eidem faceret, ut ipsam sanare dignaretur a dictis febribus, cui Puella sive famula ipsa respondit: Nescio cuiusmodi votum facere deberem. Cui Domina ipsa sic dixit, et consuluit: Voueas visitare corpus B. Bertrandi, sive sepulcrum, in quo reconditum est, pedibus discalceati, ac dicere per unum mensem completum quolibet die decies Pater noster ad ipsius honorem, et reverentiam, ut tibi impetret sospitatem. Cui Puella: ego sic voveo. Quo dicto, immediatè coram ipso Domino a dictis febribus miraculosè liberata fuit: et statim surrexit: et amplius non habuit neque sensit dictas febres.

Curatur: testatur

48. Anno indictione, et loco suorascriptis, die verò 18. mensis Decembris, presentium. Venerabilibus viris Dominis Raymundo Meliorantiâ, Ioannetto, et Nicolao de Samedenga, canonicis dictę Ecclesię; ac Presbytero Gastero, Capellano Ecclesię Sanctę Mariæ de extra Utinum, Antonio quondam Pascuti de Utino, et aliis pluribus. Ego Ser Blasius Capellanus Domini .... Episcopi Signiensis a, constitutus in presentia predictorum ven. Virorum, et mei Notarij infrascripti, interrogatus per predictum Dominum Raymundum Vicè Decanum iuravit corporaliter per Sacramentum, vera esse que infra deponet, seu dicet; videlicet, quod dum esset in Gonlbiz invasit eum quidam dolor intolerabilis in maxilla dextra in ęstate S. Nicolai, et duravit eidem b Duobus diebus sic. Quibus elapsis equitavit b Villam cum prefato Domino suo, ubi cum fuit, maxilla in tantum fuit tumefacta, quod vix comedebat. Unde recedens, Caivacum accessit; ubi maxilla multò fortius tumefacta est, et dolor augmentatus est, adeò quod comedere non poterat, nec somnum facere; imò in tantum eum gravabat, quod videbatur scindi in binas partes. Eadem verò recordatus B. Bertrandi, et miraculorum suorum, cum maxima devotione intravit quandam Ecclesiam, et ibi flexis genibus vovit quod si Deus precibus Beati Bertrandi liberaret ipsum a dolore, et tumefactione predictis, per unum mensem continuum diceret omni die septies Pater noster et totidem Aue Maria. Quo facto, rediit domum: et statim quędam vessica facta seu orta est intus; que vesi-

a. a.

maxillam dicò sibi intumuisse.

b.

Vt dicebat non audiret.

sica

sica sic orta (vavit) iterum quod si quandoque visitaret sepulchrum B. Bertrandi
predicti, et inde
tia Dicti Domini Episcopi et familię, ac Domini Joannis de Ordine Civitatensium,
uesica ipsa miraculosè fracta est, et aquæ exivit, et dolor recessit, et sanitatem
liberatus fuit, adeò quod comedit ut prius. Ego Christophorus quondam Pagani de
Carpinaco, impetratâ auctoritate Notarius prædictus interfui, et rogatus scripsi.
49. Anno Domini 1353. Indictione 6. die 14. mensis Januarii; Domina Fumia
uxor nobilis Joannis
Ven Virum. Dominorum Guidonis Pierozzi Concordiensis, Guidonis Joannis Zanetti,
Canonicorum S. Mariæ Majoris de Utino, præsentibus presbyteris, Pascale, Paulo, et An-
drea, Capellanis in dicta Ecclesia, et aliis, Sacramenta sua dixit; quod Festivitatem Do-
mini Januarii proximè præteriti, invasit eam quædam infirmitas à latere
te interiori; quę secundum dicta Medicorum erat quoddam apposterna, ut communiter
à medicis et aliis dicebatur. Quę quidem infirmitas eam gravavit, et detinuit
per 13. dies, cum febribus magnis, et continuis; infrà quod tempus cibum aliquem
non sumpsit, neque potum, nisi aquam frigidam. Tandem verò, cum videret
tis sibi
mori. Quam cum sic sensit, recommendata fuit
statim vovit cum magnâ devotione, quod si à dicta evaderet infirmitate, per unum
annum completum, aliquo die non carnes non comederet; et per quatuor menses ul-
timo completos, dicto die Lunæ vinum non biberet. Quo voto sic facto, ipsa Domina
immediatè convaluit, et eâ die incepit comedere; ac comedit quinque granorum
rum, et restituta fuit pristinæ sanitati. Nomina Medicorum sunt Magister Jo
annes de Aquileia, et Magister Joannes de Paduâ Benvenutus, et Alexius, ac
communiter omnes de terrâ
Viderunt prædictæ Dominæ
Ego Nicolaus quondam
dicta scripsi.
50. Anno Domini 1353. Indictione 6. die 13. mensis Februarii, in Capella Ec-
clesiæ majoris S. Mariæ De Utino
Ven Virum Dominorum Raimundi prædicti et Canonici dictæ Ecclesiæ, Olivarii,
Nicolai de Sanverdenga, et Zanetti de Concis, Presbyterorum, et Canonicorum dictæ
Ecclesiæ, et Simonis de Marano Canonici ipsius ecclesiæ, et aliorum plurium, Sa-
cramenta dixit, et invasit ad Sanctæ Dei Evangelia, tenendo, quę in hoc sunt
videlicet; quod à decem annis proximis non vidit oculis suis, nec
quò Vinei duce, usque ad mensem Augusti proximè præteritum
et intellectis miraculis
à multis, et specialiter à Domina
Toppo, commorantis in Utino; se humiliter fudit quadam die prædicti mens-
sis in orationem, Deo, et Beato Bertrando Patriarchę, ut

Deus.

sem affaturum

Fat votum co
tinuò eva

gesita decenn

...ris [illegible] eam à tali egritudine et redderet sibi sicem meritis B. Bertrandi
Patriarche; vovendo portare, si liberaretur, ad sepulcrum prædicti B. Bertrandi
tantam candelam de cera, quantum ipsa mulier esset longa et visitaret pedes
[illegible] maritus sepulchrum eius. Quibus factis statim, et miraculosè vidit et illuminata
fuit et ex tunc sine dubio quo vidit erit. Cum dicta Domina Catarina, uxor
etiam Leonardi Gresini de Cesena, constituta coram prædictis Venerabilibus viris, relato sibi
sacramento, de veritate dictorum, dixit suos multis annis antea cognovit prædictam
Dominam non videntem; et frequenter eum veniebat ad domum suam, quia vicina
eius erat, vera tiebat per manetes cum debebat intrare per ostium: et hoc possent pro-
bari per omnes qui viderant, et cognoverant prædictam.

Et Anno Domini 1353. Indictione 6. die 18. mensis Januarij, in capella ecclesiæ
B. Mariæ Maioris dei Vtino, in præsentia Ven. Virorum Dominorum Zanetti Canonici
[illegible] Cerretæ, Canonici [illegible] Vtini, Bonaventuræ Tuccii, Nicolai Buon-
cani Berardi, Catarinæ uxoris Leonardi de Trademano et alii, Dominæ Lucie,
uxoris Martini de Vrbe, constituta in præsentia prædictorum et mei notarii
[illegible] dixit verum esse, quod ipsa à duobus [illegible] et mensibus ante
hunc, cum esset multum infirma in mamella sinistra, per quam [illegible] et hoc quo
dam casu, sue cecidit; et ipsa de dicta infirmitate lamentationem faceret quibus-
dam vicinabus suis, et specialiter cuidam nominate Stella et ipsa dixit; nescio nul
lum fuisset factum votum B. Bertrando Patriarche, si eo similiter fieri deo quadam
infirmitate mea; et statim fui liberata. Que auditis his, reversa fuit domum:
et statim fecit votum in voto, quod si liberaretur à Deo precibus B. Bertrandi
Patriarche, ipsa faceret unum brachium cereum, et portaret illud ad sepulchrum
suum. Quo facto in eadem nocte sequenti à Deo miraculosè liberata fuit, ut
unquam; et ita manendo per aliquot dies, alijque de prædictis vicinabus adhuc di-
xerunt; fecit vobis B. Bertrandus gratiam? Et ipsa dixit; sibi videtur. Letatis
vos inde. Et illi dixerunt: certe ita, quia ipse fuit sanctus, qui in vita
sua habuit agendum cum mulieribus; et ipsa Domina dixit: ego bene audivi de
illo. Quo dicto, incontinenti dolor intolerabilis in dicto brachio suo intravit
multò plus quam primo: et ipsa stetit cum ipso dolore intolerabili per quatuor
dies; in quibus socius, et maritus dicebant: quid vis quod mittamus pro medi-
co? Et ipsa dixit: nolo alios medicos, nisi illum qui mihi dedit. Quia sciebat,
et verè credebat, quòd ipsum malum provenisset sibi ex prædictis verbis, qua-
si derisivis, et non verè: Et post quatuor dies, et noctes, cum festinatione, et
devotè fecit fieri præfatum brachium de cera: et statim eo facto, fecit por-
tare ipsum ad sepulturam prædicti Beati Bertrandi: quo portato, statim
mitigatus est dolor; et manè sequenti cum surrexit; ita sanus factus fuit,
sicut [illegible] unquam.

52. Anno Domini 1353. Indictione 6. die 18. mensis Martij; Domina
na, uxor Gardemoris hospitis, habitans in Vtino; constituta in presentia Vener
virorum Dominorum Guidonis, Joannis, Raymundi Vicedecani, et Zannetti, canno
rum dicte ecclesiæ S. Mariæ, et Gardemoris prædicti, sua Sacramento dixit, (arcinome ni-
quod à tribus annis circa habuit quandam infirmitatem in coxa sua dextra, grum in coxa
quam portavit usque ad festum S. Michaelis proximè præteriti, cum aliquibus
doloribus; et à dicto festo citrà passa est maximos dolores, et quodammodò insup-
portabiles. Dicta autem infirmitas erat [illegible] ad latus cavum, sicut ovum
ovum galline, et ista elevatio erat nigra, et cavo circumquaque erat rubea;
et dicta tumefactio erat dura quasi lapis: et hoc per sex fuerunt quindecim
dies cum patiebatur maximos dolores; dixit Deo, et B. Petronillæ sicut:
si verum est quod dictus B. Petronillus fecit miracula sue hicaturis, fa-
ciat et istum, ut si eius precibus et meritis liberata ab ista infirmitate, vide-
fata personaliter Sedulenium suum, et portabo unum cereum ponderis, cum ere
et pedo. Et sic [illegible] fuerunt [illegible] in virginem per modi
cum temous, favilla de igne exiens intravit in pectus ipsius. Que cum
tem expellere dictam favillam, surrexit sine aliquo dolore: et sic quassando exeiat
pannos suos propter dictum ignem, asgiciensque in terram vidit juxtà pedes
ipsius primum carbonem nigrum, et grossum sicut una nux, et postea multos
[illegible] dicta infirmitas, in qua se tota liberatam, sine aliquo dolore
[illegible] redeundo gratias Deo, et B. Bertrando, accipiens
que dictam cartam in manibus suis, cum gaudio vixit ad maritum suum,
sum dicit ei, et annunciare ei, et alios parentes de ejusdem sue infirmi-
tate, ejusque ostendere dictam cartam. Quando maritus ejus vidit
et legit, et [illegible], et votum complevit, et dictam cartam dimisit in ma-
nibus dicte Petronille Zannetti. Que omnia supra dicta dicta Gardemoris
invenit veraciter vera esse: et etiam Sedulenius dicta, cui quod [illegible]
cet; et [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] et
prædictis, viderunt prædicta.

53. Millesimo, indictione, et loco prescriptis, die verò quarta mensis Apri- Eidem [illegible]
lis, Domina Guisa, uxor quondam Simonis de Fagonea, et Soror Domine Oculo
Junie constituta in presentia Ven. Virorum Dominorum Guidonis, Joannis,
Petri Zannetti, Magistri Petri Zannetti, et Simonis, canonicorum in [illegible] ec-
clesie, et aliorum plurium, suo Sacramento dixit; Quod cum [illegible] Do-
mino Flumia sorore sua, miraculum factum in persona sua, dixit, quod
non credebat talia, et sic ridebat. Et incontinenti invasit eam aliqua dolor
magnus in stomacho: et cum isto dolore immenso quit tribus diebus, quod
nullum cibum sumere potuit: et siquem sumpsit, illum statim emisit. Tan-
dem verò reduxit se ad B. Bertrandum, facta pœnitentia de verbis per se dictis. Ex MS.
Dictis, factis, et prolatis: votumque fecit eidem B. Bertrando, quod si de ista
[illegible]

n[illegible] liberaretur, vidi et sepulchrum suum, et ipsum cinxerit, faciendo ce-
reum unam circum sepulchrum ipsius. Quo facto eius precibus statim liberata
fuit. Actum in capella S. Marie Maioris de Utino, presentibus reverendissimum
dominum predictum, testibus suno Francesco Notario Benedicto Guidone sacellano
in ecclesia predicta de quo dicitur, Alexius de Monteluppo, Antonius
qui fuit de Tagonea omnes habitatores in Aquileia, et alij quamplures.

54. Millesimo, indictione et loco, ac die, coram Ven: Viris Dominis Gui-
done, Ioanne, Meliorantia, Magistro Petro Zannetto, et Simone, Canonicis ecclesie
S. Marie Maioris de Utino, constituta Domina Tumida suo sacramento dixit; quod
dum cantaretur Passio Domini in Ecclesia Aquileie, quedam sua filia, nomine Io-
anninia, annorum 13. repentè gravissima infirmitate oppressa, cecidit in terram sua
in matua, et facta [illegible]; ita quod sputuit, quod mater portavit eam domum cum
[illegible] audientibus. Que eam [illegible] et posuit super lecto, conquerentem de magno
et intolerabili dolore in parte sinistra. Que puella [illegible] fecit testamentum, cum
dubium esset de vita ipsius. Tandem verò eius mater predicta fecit votum B. Ber-
trando, quod si de dicta infirmitate liberaretur pedibus scalcijs ad, una cum dicta
sua filia, visitaret sepulchrum B. Bertrandi, et apportaret unum cereum duarum
librarum, et faceret circa sepulchrum. Quo voto sic facto, statim precibus et meri-
tis B. Bertrandi, liberata fuit: et infrascripti sunt testes, qui predicta viderunt,
Franciscus Notarius, Presbyter Guido sacellanus in ecclesia S. Ioannis de loco A-
quileia, Alexius de Monte Lupo, Antonius qui fuit de Tagonea, omnes habi-
tatores Aquileie, et alij plures. Ego, Christophorus quondam Pagani de Cargnaco,
imperiali auctoritate Notarius, predictis interfui, et rogatus scripsi.

55. Millesimo, indictione, et die, de quibus supra; in capella ecclesie S. Marie
Maioris de Utino, coram Ven: Viris Dominis Guidone, Ioanne, Magistro, Petro de
Regio, Meliorantia, Ioannetto, et Simonino, Canonicis dicte Ecclesie, et aliis plurimis;
Domina Clara, filia quondam Bassij de Carisaco, Aquileie habitans, corporaliter
juravit, vera esse, que infra dicet. Videlicet; quod in festo S. Marie de mense Au-
gusti, proximè preterito, dum esset Aquileie, invasit eam quedam infirmitas maxi-
ma cum pruritu, ita quod tota nigra facta est. Et semel flebotomata nihil pro
fuit, immò plus invaluit, et de sua parte sinistra nihil sentiebat, quasi mortua:
et in ista infirmitate permansit per octo dies, ipsa semper augmentando. Extremo-
dum verò mater, nesciens sibi remedium, fecit votum pro ea B. Bertrando Patri-
arche; quod si dicta sua filia eius precibus, et meritis liberaretur ab huiusmodi
infirmitate, ipsa portaret unam imaginem cereum et visitaret unà cum filia sepul-
crum eius. Quo facto, incontinenti liberata fuit. Et testes, qui talia viderunt.
sunt predicta mater eius, que ibidem juravit predicta vera esse; Alexius Vanni
de Montelupo, et Nihil de Asquino, habitantes in Aquileia, et alij plures mu-
liered. Ego Christophorus quondam

quondam

quondam Pagani de Cargnaco, Imperiali auctoritate Notarius, predictis interfui, et rogatus fideliter scripsi

ANNOTATA. C. I.

a. Nescio cuius diœcesis hic designetur Episcopus nisi Signinæ, seu Signiensis in Latio: eius autem hoc tempore Episcopus indicatur apud Ughellum. Fr: Michael Matthiæ, Ordinis Carmelitarum, electus anno 1349.

b. Cilia uulgo Cillei, finitimus à Sedici caput trans Savum ad Janum Vinivium, distat Laubacho ad xvpassus mille. Laubacho uerò Vtinum iter est passuū. 1000. et 60. Gonlbiz tabulæ non exprimunt.

c. Hinc suspicor pro annis 13. ætatis, scribendos 23.

d. Italicè Scalzo, id est Discalceatus; solent enim Itali ex particula negativa Latina dis; solum s retinere.

CAPVT. VIII.

Miracula annis 1355. 1408. 1420. et 1480. patrata.

56. Anno Domini 1355. indictione 8. die 5. Mensis Februarii; providus vir Presbyter Petrus, Plebanus in Laude ecclesiæ S. Floriani Diœcesis a Bellunensis, constitutus in presentia Venerab. Virorum Dominorum Raymundi Vicecomitis, Guidonis, Joannis, Zannetti, Canonicorum Ecclesiæ Vtinensis, et aliorum complurium, suo sacramento dixit, quod de anno proximo preterito cum esset graviter infirmus in oculo sinistro, qui oculus erat tumefactus, propter vesicas ipsum oculum gravantes cum maximis doloribus, adeò quod dubitabat de oculo, et communiter credebatur morbus ipse incurabilis esse. Tandem una nocte, reducendo sibi ad memoriam de miraculis, que audierat, ob reverentiam B. Bertrandi factis; proposuit in corde suo, adueniente die votum facere, si precibus et meritis dicti B. Bertrandi liberaretur à dicto languore, quod indueret unum pauperem, et sepulchrum suum visitaret: ita quod illucescente die dictum votum emisit. Quo voto facto, statim intercessione B. Bertrandi miraculosè liberatus fuit votumque complevit; et hac die venit Vtinum causa visitandi corpus. Testes qui viderunt dicti oculi infirmitatem, et etiam post votum factum sanitatem, quæ sanitas evidenter apparet, sunt hi, qui oùicem testes iurauerunt de sancta Dei Evangelia, coram supradictis hominibus se vidisse dictum oculum infirmum, et post votum emissum esse sanatum) Petrus filius Saimbeni de Lecta vade de Laude; Bartholomeus Todeschini de eodem loco, supradicta dixerunt, in ergastia supra, et infrà scriptorum testium, in sacristia ecclesiæ S. Mariæ Maioris de Vtino; videlicet providentium Virorum Presbyterorum, Stephani quondam Phanfani, et Benvenuti, Capellanorum et institutatorum in dicta ecclesia, et omni suorum

dam Jeremie de Venetijs, tunc Utini habitantis, et aliorum presbiterorum. Ego A. Bertinus de Natis de Remona, Imperiali auctoritate Notarius, his omnibus presens fui, et rogatus scripsi

57. Anno Domin. 1408. Indictione I. die verò 10. mensis Junij; actum Utini Aquileiensis diocesis in Sacristia Collegiate ecclesiæ S. Mariæ, ubi ipsius Capitulum congregari, et fieri consuevit; presentibus ibidem Venerabilibus Viris, Presbytero Nicolao de Utino, Presbytero Leonardo, Presbytero Benvenuto de Martignaco et Fredenco quondam [illegible] et Bertolino de Muratis, et Fredenco quondam Nihili de Castronovo et Nicolao alionsam Dionisii de Soos, omnibus in dicto Utino habitantibus, testibus ad hæc adhibitis, convocatis, et congregato Capitulo eiusdem maioris Ecclesiæ. In quo quidem maiori Capitulo interfuerunt maiores circumspectique Viri, Presbyter Nicolaus Vicedecanus, Guilielmus de Paona, Jacobus de Amaro, Rizardus de Sancto Vito, omnes ipsius ecclesiæ canonici Prebendati, ipsiusque Ecclesiæ Capitulum facientes et representantes, cum plures pro tunc in ipsa ecclesia vel apud eam non essent, qui de iure vel consuetudine possent, aut deberent ad dictum Capitulum convocari. Ibidem in presentia dictorum Dominorum Vicedecani, Canonicorum, dictorumve testium, et mei Aloysij Notarij publici infrascripti, constitutus Nicolaus Cerdo, quondam Antonij genitus, cuius habitatio ipsum Utinum est, S. Lazari contratæ b. per dictum Dominum Vicedecanum sibi prius delato iuramento, per Summum, ac omnipotentem Deum omni exposito mendacio effatus est, veritatem suis verbis secum vendicare. Prefatisque Dominis circumstantibus, mirum hoc excitavit horrendum, asserens, quod hac nocte proxima mensis huius, scilicet in venerandæ tam beati, tam incruenta Resurrectionis festo, cum in sua statione, ut mos personæ artis est, sutilaris esset, scapino à infigeret arcam suendi causa, sunt illicò extrà scapinum ipsum sanguinis guttæ tres exisse. Qui hoc cernens, ingenti est stupore commotus, trepidisque opus à manibus cecidit; dehinc alta voce ad vicinos clamavit: huc adeste, huc concurrite pro; miraculumque prospicite.

58. Hinc occurrerunt vicini, viderantque metuendum prodigium: quos attestatus fuit prefatus testator, et primo notitiam, habilemque virum, Nicolussium Zani, Utini in suburgio commorantem, fide dignum; et Nicolaum de Villa [illegible]; Magistrum Petrum Cerdonem alionsam Nicolussij, prædictum burgum colentem; et Antonium Spizolinum. Prepositique omnes testes, sacramento prestito iuraverunt, hoc verè vidisse mirum dictumque approbaverunt, et ratificaverunt; et asseruerunt, ibidem infinitas affluisse personas, de quarum nominibus ad presens eis non perstabat memoria. Ego Aloysius, natus quondam Jacobi auspicis de Montegnaco, Utini habitans, publicus Apostolica et imperiali auctoritate Notarius, ac Curiæ spiritualis Patriarchalis Aquileiensis, et dicti Capituli scriba, supradictis omnibus, et singulis, dum sic, ut premittitur, agerentur, et fierent, una cum prænominatis testibus presens fui, eaque sic fieri vidi, et audivi, et in notam propriam recepi; ipsaque rogatus, et requisitus, propria manu scripsi, meisque signo, et

[illegible]

nomine appositis consuetis, in fidem et testimonium premissorum omnium et in-
futurorum (illegible)

50. Inter prescripta miracula, que sacro ex corpore [illegible] Bertrandi olim ex mu-
ris asportaverunt, hoc precipuum ab omnibus mirabilius creditur [illegible] vi-
delicet anno 1420, mortalium [illegible] Dei. Nam [illegible] ut patria
diu [illegible] foretque maximis discordijs agitata, presertim hec Utini terra, in cuo
corpus eius annuatim solemniter colitur, et devote; hic B. Bertrandus tantis an-
guistijs, tantisque tribulationibus, quante perseveraverant, finem imposuit condecen-
tem; graves discordias, et inexorabiles mitigando, que quidem cives inter Utinen-
ses annis quamplurimis vigerant. Una etenim pars civium, alteram crudeliter
in exilium relegarat; et ipsorum bona sub preconis voce vendebantur in foro.
Communitas ex hoc profecto parvam consequebatur utilitatem; et, heu! heres
ex suorum casu captivatus; ipse trucidandi [illegible] et vicinetes non
solum, sed etiam amici, indigne querebantur ad penam, novis occasionibus ia-
centes. Unus ad alterum acerbandum premijs incitabatur; multis iamjamque mo-
dis inimicitie cumulabantur continue; atroces erant animi ad vindictam ex-
cogitandam. Concordie, spes nulla penitus sperabatur, adeo erat in pectoribus om-
nium crudelitas. [illegible] hoc omnibus [illegible] notum constat, patriam inco-
lentibus;

51. [illegible] ut reperiebantur etenim se Utini optimi, pacis et virtutis cuiuslibet ama-
tores: nemo has discordias poterat mitigare. Tanta quotidie fiebant enormia,
quod vix verbo posset aliquis explicare: Et ut breviter multa, que poterant
evenire, unico verbo pertingam; totius terre Utini destructio ab omnibus ini-
quissima timebatur; conturbatis animorum motibus truculentis. Miserata
itaque B. Bertrandus, tandem hos terrores, atque calamitates tranquillam re-
duxit in pacem: quod miraculosum vade, et inopinabile videbatur. In die
namque sui obitus, dum ad sui memoriam exequijs celebraverentur eximijs, ut
annis fuerant continuis celebrate; inter omnes quietissimum est concordium
consecutum. Expulsi reverruntur in terram Utini, nulla facta sanguinis ejus-
sione, quod ab omnibus incredibile putabatur. Quis non credat esse mirabile!
Hoc fide digni aliquamplurimi perzipiebant: omnium communis erat vsus, at-
que inditium, B. Bertrandum, suis efficacibus factis intercessionibus, tam
salubre suffragium impetrasse a Virgine gloriosa, cuius protectioni tota ista
Patria recommissa; quare devotissime eum colere debemus, et eius festum
merito celebrare; ut, sicut transacto tempore aduersitatis nos incolumes reser-
vavit, ita futuro prosperitatis tempore nos perenniter ab omni superue-
niente periculo valeat liberare. Amen.

61. Stupendum miraculum de quinque mulieribus ex maleficio continue
vinculatis, meritis et intercessione Beatissimi Bertrandi liberatis. Quan-

plu-

quam immortalis Deus gloriosum Pontificem suum S. Servandum, dum
licet Aquileiensis Ecclesię Patriarcham, qui pro ecclesiastice libertatis defen-
sione gladijs occubuit impiorum, plurimis et penè innumeris, retroactis tem-
poribus, miraculis decoraverit; tamen de presenti anno gratię 1480. Indictione
13. et die ultima Junij, proximè revoluti, corpus eius hoc insolito gratię, et
inexcusis munere plurimum illustravit. Nam dum Lazara, uxor Joannis Odori-
ci; Margarita relicta quondam Dominici [illegible]; Joanna uxor Pecotti, Maria
uxor [illegible]; Bertulina, uxor Joannis de Vivaro, habitantes in Lauzacco &
gtate admodum iuvenes, quodam inaudito morbi genere, ex maleficio, ut creditur,
cuiusdam venefice mulieris contracti, incredibili modo ac miserabili casu
diuinis diebus, et noctibus vexarentur; et fere semper, licet compotes mentis es-
sent, bacchantium more invicem trisudiarent, ac si in publico carnis-privij
spectaculo choream ducerent, cum maxima membrorum omnium agitatione;
sta ut ex labore tam longe, et continuę uexationis largo sudore madide, fati-
gata sepius corpora in terram ponerent; unde nec omnia mala, et ipsarum
infelicitas multorum oculis mortalium, et presertim populi Utinensis, conspectui
actualiter subiecta fuere. Nec eiusmodi malitia morbi (multis ab ipsis, ac
propinquis, et amicis remedijs adhibitis) ulla humana ope tolli, vel ex parte
aliqua levari potuisset: tandem maturato intra se consilio, ac visitando pre-
fati Antistitis beatissimo corpore, singulari devotione votum emiserunt; eoque
pijssime recolito, et adimpleto, vesperam ipsius diei, propria cum bona fiducia re-
cetentes, ac lesa, et debilia membra somno, et quieti pristine commendantes;
sequenti luce, meritis et intercessione prefati nostri Presulis Bertrandi, Uti-
nensis populi, et aliorum in se sperantium Patroni, et veri apud Deum in-
tercessoris totius dicti morbi furores deposito, ac vi eius non modo mitigata
sed penitus extincta, sanè quidem, et libere, ut primum fulerant, surrexerunt.
62. Quo factum est, ut universa civitas Utinensis, tanto excitata miraculo, una
cum iuvenibus supradictis, ac multis de ipsarum cognatione, à sero maioris Ec-
clesia dicte civitatis, apud quam corpus prefati glorioissimi Patriarche congrue ve-
neratur, ad habendas gratias tanti beneficij, solennem processionem die Domi-
nico, nono mensis Julij dicti anni, ad perpetuam rei memoriam fecerit cele-
brari. Ubi dicta die post maioris Misse, et Divinorum officiorum celebrationem,
apud tribunam maioris are, et penes monumentum, in quo prefati corpus Pre-
sulis in pace quiescit, predicte mulieres, coram Reverendo Patre, et eximio decre-
torum Doctore, Dominio Dutio de Palmulis, Reverendissimi in Christo Patris,
et Domini, Domini Marci, miseratione Divina Episcopi Prenestini, cardina-
lis S. Marci, Patriarche Aquileiensis, dignissimis Vicario Generali; necnon Ve-
nerabilibus Dominis Canonicis Capitulo, et omni sero prefate Ecclesie, ac fre-
quenti multitudine dicti populi Utinensis, personaliter constitute; et à prefato
Reve-

[illegible] vicinis meis singulis diebus, et de peccatis super premissis diligenter examinatę; depŏnerunt, et confessę sunt, sevà predicto morbo, meritis solum et intercessione prefati Beatissimi Bertrandi per Dominum liberatione, piissimo Deo facto est, mediante Deo, ut premittitur, ad eum emisso, et redditi sanas, et liberas effectas esse.

63. De quarum mulierum confessione, et testimonio prefatus Dominus Iacobus Vicarius, pro eterni Dei gloria, et prefati Beatissimi Antistitis; devotione in fidelium mentibus augenda, et ad titubantium de nostra religione corda opportunè confirmanda, me Paulum Santoninum, prefati Reverendissimi Domini Patriarchę Aquileiensis Cancellarium, unà cum infrascriptis quatuor egregijs Viris Notarijs Utinensibus; ut in presentia sibi, ac eorum meritorum eiusdem clim. Patriarchę Bertrandi rem sacrem, et eam scripturam manu ascriberem, videm publicè rogavit, commisit, atque mandavit. Ego Paulus Santoninus, publicus auctoritate nobilis, et Sapientis viri Domini Iacobi Antonini de Sarriano, Sarzanensis Diœcesis publicus Imperiali auctoritate Notarius, et prefati Reverendissimi Domini, Domini Patriarchę Aquileiensis, cancellarius. Predictis omnibus, et singulis per me dictatis, et per alium scriptis, unà cum infrascriptis Notarijs omnibus Utinensibus, presens interfui, et de mandato predicti Domini Jacobi Vicarij, ea omnia mea subscriptione mea et signo solito tabellionatus, mos erat, roboravit. Et ego Bartholomeus filius quondam Domini Simonis de Mariana, civis Utini, publicus Imperiali auctoritate Notarius, predictas mulieres ut supra maleficiatas vidi; earumque confessionem coram suprascripto Rev. Domino Vicario factam audivi, et omnibus predictis interfui. In quorum omnium fidem, et testimonium rogatus, ac de mandato prefati Rev. Domini Vicarij me subscripsi. Et ego Bartholomeus Mastinus de Utino, quondam Sabini de Mastinis de Valle Civis, civis, et incolę dictę terrę Utini, Imperiali auctoritate Notarius publicus, suprascriptas mulieres ex maleficio ita laborantes vidi, et suprascriptę earum confessioni presens fui, rogatusque me hic propria manu subscripsi, in fidem, robur et testimonium omnium, et singulorum premissorum; cum apposition signi, et nominis mei consuetorum.

ANNOTATA. C. I.

a. Bellunum distat Utino ad 60. p.m. versus Tridentinam Diœcesim: quod uerò hic Raude infrà videtur Taudè scribi: sed neutrum exprimunt tabulę.

b. Contrata, quasi Conterrata, vicus.

c. Seù potius Subtalaris. Vox mędia ętate calceum significat, quod nic sub talo induatur.

d. Italicum Scappino soleam calcei sonat.

e. Similiter etiam infra concordium dicitur.

f. Titulus est sequentis miraculi, diu post alia scripti, sicut omnia fere huius capitis.

g. Lauzaccum non habent tabulæ circa Vtinum, sed Rosaccum interuallo decem millianium ad Orientem pro Losacco.

BIBLIOTECA
CIVICA
UDINE

uxor Nicolucij de las Monuas de. . . . Perhibeo testimonium veritatis, et veritatem dico, sic Deus me adiuvet, quod habui maximam gratiam à B. Bertrando: quia cum ego Catarina valdè fuerim infirma, et steterim in lecto assiderata / per talem modum, quod non poteram me movere, neque ire, neque me sustentare super meis pedibus sine baculo in manibus meis, nec elevare personam meam à terra nisi valdè parum; stando sic in infirmitate per quatuor annos, et ultrò; videns me in tanta tribulatione, angustia, et miseria constitutam, rogavi cum lacrymis maritum meum, quòd mè conduceret, uel conduci faceret ad sepulturam B. Bertrandi, quem audiveram multis de præsenti miraculis coruscare, et à quo sperabam sospitatis gratiam impetrare, et etiam obtinere. Qui quidem maritus meus me statim super uno curru conduxit ad sepulturam eiusdem B. Bertrandi: et dum stetissem per duos dies circà capsam, in qua erat corpus ipsius, vovi cingere sepulturam ipsam cum uno cinctorio de cera. Et ipso voto sic facto, statim incepi me erigere, et elevare à terra: unde per Dei gratiam, et B. Mariæ Virginis, Beatique Bertrandi precibus, et intercessione, ab eadem infirmitate seruata sum: quibus tunc, et ante laudes debitas retuli, atque infinitas gratias egi.

Paralysis
1

ANNOTATA. C. I.

a Quæ fuit 10 Augusti anno 1351. Cum enim hæc deponantur die 10 in Augusti 1352, dicaturque appariuio facta esse mense Augusti proximè præterito, prima die Sabbati post festum B. Virginis; intelligendus utique est Augustus anni 1351 quo festum B. Virginis Assumptæ, id est dies 15 Mensis, incidit in feriam 2. Et Sabbatum sequens colligitur fuisse diem 20.

b Balconum, non male Podium, aut Exedram seu locum extra murum prominentem uidetur, augmentativum à Palco suggesta. Vtrumque uerò per Longobardos Italis intectum à Teutonica radice Balk trabs.

c Ordinare hominem hic dicitur pro administrare ei Extrema Pœnitentiæ, atque Eucharistiæ Sacramenta.

d Sine Cereo benedicto, uti supra notauimus. Observavi hic etiam potest consuetudo istius temporis moriendi cum cereo benedicto in manu.

e Ora pro Tempus.